

1981/82:42

Torsdagen den 3 december

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Upplästes följande inkomna skrivelse

Till riksdagen

Undertecknad anhåller härmed att bli befriad från uppdraget som ledamot i riksdagens krigsdelegation.

Stockholm den 2 december 1981

Alf Wennerfors

Denna avsägelse godkändes.

2 § Anmälan om kompletteringsval till riksdagens krigsdelegation

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Moderata samlingspartiet har som ny ledamot i riksdagens krigsdelegation efter Alf Wennerfors anmält Gösta Bohman.

Förste vice talmannen förklarade vald – för återstoden av riksdagens innevarande valperiod – till

ledamot i riksdagens krigsdelegation

Gösta Bohman (m)

3 § Justerades protokollen för den 25 november.

4 § Förste vice talmannen meddelade att *Tore Nilsson* anhållit om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot under tiden den 12 februari–den 14 mars 1982.

Kammaren biföll denna ansökan.

Förste vice talmannen anmälde att *Swante Allgulander* (m) skulle tjänstgöra som ersättare för *Tore Nilsson*.

*Om landsarkivets
lokaler i Vadstena*

5 § Svar på fråga 1981/82:122 om landsarkivets lokaler i Vadstena

Anf. 2 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Fru talman! Marianne Karlsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att den planerade ny- och ombyggnaden av landsarkivets lokaler i Vadstena skall kunna genomföras.

Byggnadsstyrelsen har i sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83 bl. a. föreslagit att den planerade om- och tillbyggnaden av Vadstena slott för landsarkivet skall påbörjas under nästa budgetår. Byggnadsarbetena, som kan starta i augusti 1982, beräknas pågå ca två år.

Jag är medveten om landsarkivets besvärliga lokalsituation. Inom regeringen pågår f. n. diskussioner hur denna fråga skall kunna lösas. Jag räknar med att återkomma till riksdagen i samband med att budgetpropositionen föreläggs riksdagen den 11 januari 1982.

Anf. 3 MARIANNE KARLSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Landsarkivet i Vadstena slott öppnades 1899 som en tillfällig lösning – ett provisorium som hunnit bli 82 år gammalt. Lokalerna är nu i ett sådant skick att de över huvud taget inte uppfyller arbetsmiljölagens krav. Yrkesinspektionen har t. o. m. övervägt att låta stänga lokalerna. Personalen har kämpat för nya arbetslokaler i årtal. Det kan tyckas märkligt att människor skall tvingas jobba i så osunda lokaler år 1981. Ett trettiotal personer arbetar på landsarkivet. Det är arkivarier, bokbindare och kontorspersonal. De skall samsas om utrymmet med de ungefär 5 000 besökare som kommer varje år sedan släkt- och hembygdsvetenskapen blev en folkrörelse.

Landsarkivet tar emot arkiv från statliga myndigheter i Östergötland och Småland. Man förvarar även enskilda arkiv, gårds-, slotts-, förenings- och företagsarkiv. Arkiven skall vårdas och hållas tillgängliga för forskare.

Kravet att institutionen skall bevara och vårda insamlat material kan inte anses vara tillgodosett i de nuvarande lokalerna. De är utomordentligt brandfarliga, och risken för fuktskador är stor. Dessutom är utrymmena klart otillräckliga, och det har inneburit att reservlokaler, som är om möjligt ännu sämre, har fått tas i bruk. I sammanhanget förtjänar påpekas att det är oersättliga värden som äventyras. I Vadstena slott och i ännu mer provisoriska lokaler förvaras dokument från medeltiden och senare perioder som är oumbärliga för den historiska forskningen.

För nästan exakt tio år sedan, den 13 december 1971, skrev dåvarande landshövdingen Per Eckerberg till chefen för utbildningsdepartementet: "Efter att ha tagit del av ett omfattande bakgrundsmaterial, varav professor Ahrnboms utredning angående landsarkiv i Linköping, daterad oktober 1970, utgör den senaste delen och efter att ha genomfört studiebesök och

diskussioner i frågan vill länsstyrelsen bestämt framhålla, att professor Ahnboms förslag från år 1961 till permanenta lokaler för landsarkivet i Vadstena slott bör genomföras och att det bör genomföras snarast."

Det är tio år sedan detta sades, och det var då tio år sedan förslaget kom.

Även om det statsfinansiella läget är dystert kan inte flera uppskov med byggstarten accepteras, och för snabba åtgärder talar också den stora och växande arbetslösheten inom byggfacken i Östergötland.

Fru talman och herr utbildningsminister Wikström! Jag är faktiskt mycket glad över detta svar på frågan. Jag tolkar det så att det är en julkapp till Östergötlands folk och till Vadstena. Jag antar att det nu i budgetpropositionen kommer att anvisas medel så att arbetena i landsarkivet i Vadstena kan påbörjas under nästa år. Jag tolkar alltså svaret så, och jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1981/82:120 om åtgärder för att säkerställa naturvärdena inom Häckebergaområdet i Lunds kommun

Anf. 4 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Per Olof Håkansson har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att säkerställa att de naturvärden och förutsättningar för friluftsliv som finns inom Häckebergaområdet i Malmöhus län bevaras i enlighet med länsstyrelsens intentioner.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har, i avvaktan på slutlig prövning av frågan om bildande av naturvårdsområde inom Häckebergaområdet, meddelat tillfälligt förbud enligt 11 § naturvårdslagen mot bl. a. vissa skogsvårdsåtgärder inom området. Förbudet gäller enligt beslutet längst t. o. m. den 15 december 1983. Sedan markägaren överklagat länsstyrelsens beslut har regeringen den 26 november 1981 avslagit besvären men begränsat det tillfälliga förbudets varaktighet med ett år. Det ankommer nu närmast på länsstyrelsen att efter överläggningar med markägaren skyndsamt pröva frågan om lämpliga former för ett permanent skydd av områdets naturvärden.

Anf. 5 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Fru talman! Bakgrunden till det här ärendet har kortfattat beskrivits i frågan som sådan, och den har också utvecklats något mer i det svar som jordbruksministern har lämnat. Jag ber att få tacka för det.

Frågan har av någon rubricerats som "Häckebergaområdet i Lunds kommun". Jag vill starkt understryka att detta inte är någon Lundafråga. Området har betecknats som riksobjekt för naturvärden, och i den fysiska riksplaneringen sägs det ha ett riksintresse för friluftslivet. Riksdagen har också beslutat att det är ett av de 25 primära rekreatiomsområdena.

*Om beskattningen
av förmån att för
privat bruk använda
företag tillhörig
personbil*

Jag skall inte belasta kammaren med att räkna upp skälen till att skåningar och framför allt sydvästskaåningar har särskild förkärlek för detta område. Men jag vill gärna framhålla att det mot denna bakgrund är givet att många olika grupper och enskilda människor med mycket stort intresse har följt ärendet under lång tid.

Jag tycker, fru talman, att svaret är bra, även om det inte är det bästa. Det innehåller inget egentligt svar på frågan, men jag vill ändå säga att svaret är bra. Det går nämligen i rätt riktning, även om frågan som sådan inte är slutligt löst. Besvaren har avvisats, och man har fått en viss respittid. Jag utgår från att – jag tycker mig kunna läsa det mellan raderna i jordbruksministerns svar – de berörda skall se till att Häckebergaområdet får en framtida användning i enlighet med vad man kan beskriva som statliga, regionala och lokala myndigheters intentioner, bakom vilka står mycket breda opinioner både lokalt och på andra håll i landet.

Anf. 6 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Per Olof Håkansson tycker att detta inte var det bästa svar han kunde få, men han säger sig ändå vara tillfredsställd med det. Jag vill säga att det var det enda svar som kunde ges i nuläget. Det är inte en uppgift för i första hand regeringen att fastställa skyddsområdets storlek eller meddela bestämmelser i det avscendet. Det skall länsstyrelsen göra. Därefter kan ett eventuellt överklagande bli en fråga som regeringen får ta ställning till.

Jag noterar emellertid att vi i sak är överens i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1981/82:124 om beskattningen av förmån att för privat bruk använda företag tillhörig personbil

Anf. 7 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Lennart Brunander har – med anledning av ett visst fall – frågat mig om jag avser att vidta någon åtgärd för att förhindra att företagare beskattas för privat bruk av bil i fall då företagets bil inte utnyttjas privat.

Först vill jag framhålla att jag inte kan diskutera enskilda fall. I fråga om lagstiftningen på området vill jag dock nämna följande:

Under våren 1976 infördes särskilda bestämmelser för beskattning av fåmansföretag (prop. 1975/76:79, SkU 1975/76:28, rskr 1975/76:171, SFS 1976:85). En specialregel gällde värderingen av bilförmån för företagsledare i fåmansföretag. I dessa fall skulle man nämligen utgå ifrån att företagsledaren använt företagets bil för privat bruk och därvid kört minst 1 000 mil om året. Regeln kom att tillämpas vid 1977 och 1978 års taxeringar.

Specialregeln utsattes för stark kritik från småföretagarhåll. Man vände sig särskilt mot att det i princip inte fanns någon möjlighet att frångå regeln genom motbevisning. Bestämmelsen togs bl. a. av detta skäl bort efter ett

förslag från regeringen under hösten 1977 (prop. 1977/78:19 och 40 bil. 3, SkU 1977/78:19, rskr 1977/78:111, SFS 1977:1172). I stället infördes en generell värderingsbestämmelse enligt vilken man skulle utgå ifrån en presumerad minsta körsträcka om 1 000 mil per år för privat bruk. Den skattskyldige fick möjlighet att göra sannolikt att den privata körsträckan varit mindre. Den nya regeln gäller inte bara företagsledare i fåmansföretag utan även anställda i allmänhet. En annan sak är att man i fråga om fåmansföretagen ofta har anledning att ställa större krav på bevisningen för att presumtionen om privat körsträcka skall brytas.

Enligt min mening finns det ingen anledning att nu ändra i dessa regler.

Anf. 8 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Jag tackar budgetministern för svaret.

Jag vill tolka svaret på det sättet, att det efter de ändringar som gjordes 1977 finns möjligheter för en företagare eller en anställd i ett företag som innebär att om man kan bevisa att man inte nyttjat företagets bil privat, så skall man heller inte vid taxering påföras förmån av bil. Så långt tycker jag nog att man kan vara nöjd med svaret, om min tolkning är riktig. Som jag ser det vore det nämligen stötande om en företagare kunde påföras en sådan förmån om han inte hade utnyttjat den. Därför hälsar jag med tillfredsställelse att den här möjligheten finns.

Jag vill återigen tacka budgetministern för svaret. Jag tror att det kan vara nyttigt att detta blev klart belagt.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1981/82:125 om aviserat förslag till riksdagen rörande kyrklig lagstiftning, m. m.

Anf. 9 Kommunministern KARL BOO:

Fru talman! Hilding Johansson har frågat mig vad regeringen tänker göra med frågorna om kyrkomötet och den kyrkliga lagstiftningen sedan den i 8 kap. 15 § regeringsformen angivna tiomånadersgränsen för anhängiggörande av ett grundlagsärende har passerat.

Frågorna om ett reformerat kyrkomöte och om den kyrkliga lagstiftningen har behandlats av 1979 års kyrkomöteskommitté. Beträffande den kyrkliga lagstiftningen har kommittén föreslagit att riksdagen ensam skall stifta lag på det kyrkliga området samt att kyrkomötet skall ges befogenhet att besluta föreskrifter i vissa kyrkliga angelägenheter. Kommittén har i det sammanhanget bl. a. föreslagit att föreskrifterna om kyrkolagstiftning i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen upphävs utan att ersättas av andra grundlagsregler om normgivning på det kyrkliga området.

Kommitténs förslag har remissbehandlats. Kritik har därvid riktats mot förslaget bl. a. med utgångspunkt i att det inte går att genomföra utan att man

Torsdagen den
3 december 1981

Om aviserat förslag till riksdagen rörande kyrklig lagstiftning, m. m.

inför nya grundlagsregler om normgivning på det kyrkliga området. Åtskilliga remissinstanser anser att förslaget om att upphäva kyrkomötets medbestämmande vid kyrkolagstiftning innebär ett bestående av statskyrkosystemet.

Ärendet har under hösten beretts inom regeringskansliet. Ett kompletterande utredningsarbete har utförts. Inriktningen av arbetet har varit att i enlighet med kommitténs förslag följa grundprincipen om att riksdagen ensam skall stifta lag även på det kyrkliga området. Mot bakgrund av remisskritiken har dock vissa omarbetningar gjorts av kommitténs lagförslag. De två stora oppositionspartierna har hållits underrättade om arbetets inriktning. Propositionen har emellertid inte kunnat läggas före tiomånadersgränsen. Ärendet är föremål för fortsatta överväganden inom regeringskansliet.

Anf. 10 HILDING JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag får tacka kommunministern för svaret på min fråga. Den framställdes när tiomånadersgränsen hade passerats. Jag visste då att man i regeringsförklaringen från i höstas lovat att lägga fram en proposition om kyrkomötet och den kyrkliga lagstiftningen.

Denna tiomånadersgräns borde inte ha varit obekant för regeringen. Några av dess ledamöter hörde till de ivrigaste tillskyndarna av denna regel.

Nu kom inte något förslag, och det betyder att det ordinarie tåget har gått. Men det finns ju möjligheter att sätta in ett extratåg; regeringsformen öppnar möjligheter härtill. Om det får vi ingenting veta av svaret. Där står: "Ärendet är föremål för fortsatta överväganden inom regeringskansliet."

Då vill jag fråga kommunministern: Syftar han med dessa överväganden att komma fram till att man skall pröva möjligheterna att sätta i gång ett extratåg? Enligt min mening finns det tre förutsättningar för att man skall lyckas med detta:

För det första: Regeringen behöver arbeta sig fram till enighet.

För det andra: Man måste skilja den formella processen från själva ståndpunktstagandet i sak. Man kan nå de fem sjättedelarna inom konstitutionsutskottet för att utskottet skall ta upp frågan utan att utskottet behöver vara enigt i sak.

För det tredje: Detta förslag om grundlagsändring bör åtföljas av förslag till lag om svenska kyrkan. En av de invändningar som rests är att man inte vet hur en sådan lag skulle se ut. Men denna betyder väldigt mycket för utformningen.

Det vore ytterst beklagligt om denna fråga nu skulle bli liggande fram till 1985/86. Det betyder att man får en grundlagstiftning på detta område i över tio år, som vilar på andra principer än grundlagen i övrigt. Det innebär att den kyrkliga reformverksamheten stannar upp.

Man har från kyrkomötets sida uttalat förhoppningar om att kyrkomötet skall reformeras och demokratiseras. Det stoppas. Man har uttryckt ett

mycket bestämt krav på att detta reformerade kyrkomöte skall kunna välja en centralstyrelse. Det kommer inte att gå.

Nr 42

Torsdagen den
3 december 1981

Anf. 11 Kommunministern KARI. BOO:

Fru talman! Jag vill först erinra om att det var en rad utredningar som skulle slutföra sitt arbete, därefter skulle beredningen ske av ärendet, och sedan skulle förslag läggas fram i form av en proposition. Jag skall inte redovisa tidsramarna på annat sätt än genom att säga att det har varit utomordentligt knappt om tid. Hilding Johansson vet, såsom ordförande i en av utredningarna, exakt hur läget har varit.

Jag konstaterar sedan – som jag sade i svaret tidigare – att beredningsarbetet pågår.

Självfallet är jag också angelägen att understryka att även om man givetvis skall arbeta för att få ett anhängiggörande av ärendet i utskottet genom kvalificerad majoritet, bör det ändå finnas samtal bakom som ger förutsättningar beträffande själva anhängiggörandet.

Jag avser att när fortsatt beredning inom regeringskansliet skett ta ytterligare kontakt med de övriga demokratiska partierna i riksdagen för att få synpunkter och gärna hitta lösningar på de här mycket komplicerade frågorna.

Sedan vill jag, fru talman, erinra om – och det känner också Hilding Johansson till väl, eftersom han är en av faddrarna till den nya grundlagen – att om man bestämmer sig för undantagsregeln gäller det att ge utskott och kammare god tid för beredningen av ärendet.

Anf. 12 HILDING JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag är helt medveten om den tidsnöd vari regeringen befinner sig – jag använder själv ett starkare ord än Karl Boo. Men regeringen uttalade i sin regeringsförklaring att en proposition skulle läggas fram. Jag föreställde mig då att innan man skrev något sådant hade man förankrat det i regeringen, så att man inte fick uppleva att tiomånadersregeln inte kunde följas därför att regeringen inte kunde arbeta sig fram till enighet.

Eftersom regeringens ledamöter är så medvetna om denna regel förvånar det mig att man inte tidigare tagit sikte på att få fram propositionen i mitten av november, utan att man fortsatte att överväga frågan efter tiomånadersgränsen.

Låt mig få fråga: När kommer kommunministern att ta initiativ till de samtal som han talade om? Hur lång tid behöver man ha på sig i regeringen för att nå fram till enighet?

Sedan vill jag gärna instämma i att konstitutionsutskottet och riksdagen bör få god tid. Men jag tror ändå inte att det är nödvändigt med tio månader före valet.

En förutsättning för att man skall få god tid i konstitutionsutskott och riksdag är emellertid att regeringen kan samla sig till inbördes överläggningar inom en snar framtid.

Om aviserat förslag till riksdagen rörande kyrklig lagstiftning, m. m.

Torsdagen den
3 december 1981

Om aviserat förslag till riksdagen rörande kyrklig lagstiftning, m. m.

Anf. 13 Kommunministern KARL BOO:

Fru talman! Jag vill bara än en gång erinra om att det viktigaste är att det ges god tid för beredningen av ärendet – det sägs också i motiven till grundlagen i den här delen. Jag vill klart understryka att det bör vara det huvudsakliga. Vi har självfallet den formella regeln om avlämnande inom tio månader före val, men det är beredningstiden som jag menar är det viktiga.

Därutöver är det viktigt att understryka att denna grundlagsändring som alla grundlagsändringar är en öppning för annan lag, och i det här fallet gäller det lag om svenska kyrkan. Vid behandlingen i utskottet och riksdagen är det viktigt att veta också vad som kommer i en lag som man ger förutsättningar för – jag är medveten om det. Den aspekten finns också med i tankarna bakom den kommande propositionen och i samtalen med partierna i den här frågan.

Anf. 14 HILDING JOHANSSON (s):

Fru talman! På två punkter instämmer jag med kommunministern.

För det första skall man ha god tid till beredning i riksdagen. Men det förutsätter att regeringen snart blir färdig med sin beredning av det här ärendet. Det skulle vara intressant att få veta – åtminstone på ett ungefär – när regeringen kan tänkas bli färdig med beredningen av ärendet. Jag ställer faktiskt frågan till Karl Boo: När tror Karl Boo att regeringen kan vara färdig med sin beredning?

För det andra bör man ha kännedom om lagstiftningen när det gäller svenska kyrkan innan man tar ställning i grundlagsfrågan. Det var förutsatt från början. Men nu, i den situation som har uppstått, är det väl enklast att utarbeta en proposition som vi får se på och som kan framläggas samtidigt med en eventuell grundlagsproposition.

Anf. 15 Kommunministern KARL BOO:

Fru talman! Rent formellt är det ju så att lagstiftningen när det gäller svenska kyrkan beror på den öppning som grundlagsförändringen eventuellt ger.

Jag vill bara kort säga – jag förmodar att det är det svar som Hilding Johansson har räknat med att få – att beredningsarbetet i båda avscendena fortsätter inom regeringen och att man självfallet, när beredningen är klar, skall bedöma om förslaget kan läggas fram för riksdagen.

Anf. 16 HILDING JOHANSSON (s):

Fru talman! Får jag då uttala önskemålet att denna beredning går så snabbt att man blir färdig före julhelgen.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1981/82:143 till skatteutskottet

1981/82:144–146 till konstitutionsutskottet

1981/82:147 till justitieutskottet

1981/82:148 såvitt avsåg ändring i tryckfrihetsförordningen till konstitutions-
utskottet

såvitt avsåg ändring i brottsbalken till justitieutskottet

1981/82:149 till socialutskottet

1981/82:150 till skatteutskottet

1981/82:151 till socialutskottet

10 § Investeringsavdrag

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:13 om investeringsavdrag (prop. 1981/82:30).

Anf. 17 ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Skatteutskottet sköt vid sin behandling av regeringens ekonomiska paket på frågan om investeringsstimulanser med dithörande motioner. Anledningen till uppskovet med frågan var vissa oklarheter om effekterna i de fall då företag som sysslade med finansiell leasing stod som ägare till objekt, för vilka investeringsstimulanser utgick. Utskottet har nu löst denna fråga i enighet. Därför krävs också en anpassning av det gamla systemet till de nya reglerna på detta område, därest riksdagen skulle besluta att bifalla reservationen och behålla de gamla reglerna.

Socialdemokraterna har i sin partimotion yrkat avslag på regeringens förslag när det gäller att lägga om investeringsstimulanserna, från ett skatteavdrag till ett avdrag med i princip samma värde vid erläggandet av mervärdeskatt. Socialdemokraterna i utskottet har följt upp yrkandet i motionen med en reservation. Detta yrkande är inte motiverat av att vi anser att investeringsstimulanser i alla former är överflödiga. Men vi anser att omläggningen kommer att späda på penningmängden i samhället på ett onödigt och kanske t. o. m. skadligt sätt. Resultatet av regeringens och utskottsmajoritetens förslag blir att under 1982 och delar av 1983 kommer dubbla bidrag att betalas ut. Dels kommer de gamla bidragen genom skatteavdrag att falla ut, dels kommer snabba pengar att omedelbart tillföras företagen vid mervärdeskatteuppbörden i samband med att investeringen görs. I motion nr 46 uppskattas effekterna av denna nya snabba utbetalning till minst en och en halv miljard kronor på helt år. Troligen är den siffran i underkant.

Det kan enligt vår mening inte vara rimligt att i ett läge då vi kan vänta ett budgetunderskott på astronomiska belopp försämla detta ytterligare. De som far tillgodoräkna sig likviditetstillskottet befinner sig inte i något utsatt läge. Det är tvärtom så att företagen har mycket god tillgång på pengar. Det

Investeringsavdrag

föreligger heller inga svårigheter på kreditmarknaden. Det finns knappast någon anledning att tro att denna nya form av investeringsstimulanser kommer att öka investeringarna i någon nämnvärd grad eller så pass mycket att det uppväger de nackdelar som den ökade statliga upplåningen måste innebära.

Socialdemokraterna har i princip ingenting emot att använda mervärdeskatten vid utmätandet av investeringsstimulanser, utan vår reservation är betingad av det förhållandet att regeringsförslaget innebär att i princip två års stimulanser skall utbetalas under ett år. Man kan f. ö. säga att på sikt är denna typ av investeringsbidrag diskutabel. Frågan är om det blir några ökade investeringar som en följd av just den här typen av stimulanser. De flesta företagen kanske skulle ha gjort investeringen ändå och får nu alltså bara en skattesänkning. Om så är förhållandet – mycket talar för det och i varje fall för att det i framtiden blir så – fyller knappast vare sig det gamla avdraget eller ett nytt avdrag, byggt på mervärdeskattesystemet, någon större funktion längre. Då alltså den här typen av investeringsstimulanser knappast kommer att bli något permanent inslag, finns det än mindre anledning att nu försämra statens likviditetssituation till förmån för företagens.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till den till utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Anf. 18 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Jag skulle i mångt och mycket direkt kunna ansluta mig till Erik Wärnbergs tveksamhet när det gäller investeringsavdragens betydelse.

Regeringen har ju föreslagit nya regler för investeringsavdrag för inventarier. Enligt propositionen skall avdrag direkt göras från mervärdeskatte-redovisningen. Det skulle ge snabbt resultat för den som investerar – det är tanken. De investeringsbidrag som skapades förra hösten har tydligen inte haft någon effekt på investeringarna, vilket vi från vpk i och för sig redan antog när den frågan var uppe till behandling förra hösten. Vi efterlyste då, och vi gör det nu, en värdering av de effekter som kan tänkas komma av ett sådant här förslag, som ju innebär en direkt gåva till den som investerar.

Jag har läst igenom det pressmeddelande som regeringen gav ut i september, kallat Ekonomisk offensiv, och jag har läst igenom propositionen utan att finna någonting som stöder tanken på ett sådant här investeringsavdrags betydelse – dvs. inget utöver allmänna antaganden om att det kanske har en positiv effekt.

Utskottet säger för sin del att man nu försöker förnya systemet för investeringsavdrag, därför att det kan ha vissa psykologiskt positiva verkningar. Man motiverar sitt ställningstagande på detta sätt, därför att man i texten strax före har sagt – precis som Erik Wärnberg nyss sade här – att man inte tror att långvariga permanenta stimulanssystem har någon effekt utan lätt betraktas som en permanent skatteförmån.

Från utskottets sida erkänner man alltså egentligen att vpk-kritiken i

motionen liksom den vi framförde förra året, när det nuvarande systemet genomfördes, var riktig. Vi säger att avdragens effektivitet kan ifrågasättas och hävdar att dessa investeringsavdrag i princip är att betrakta som ett medel att öka bolagsvinster och aktieutdelningar.

Detta kommer naturligtvis att kosta pengar för staten, säger man i betänkandet. Men det får det göra, säger man också, därför att det är nödvändigt med en likviditetsförbättring på företagen. Detta påstående stämmer dåligt med de uppgifter om företagens likviditet som finns till hands. Vi hävdar att de svenska storföretagen har betydande likviditetsöverskott som inte används för produktiva investeringar. För ett år sedan fanns beräkningar som visade att likviditetsöverskottet skulle vara ca 45 miljarder kronor. Med tanke på att investeringsviljan nu är så låg har förmodligen likviditetsöverskottet ökat sedan dess. Till detta skall läggas att verkstadsindustrin går ganska bra och har rejäla vinster, något som borde ge möjlighet till investeringar om man fann det lönt att investera.

Till sist vill jag säga att hela detta resonemang om att det finns pengar ute i företagen styrks av Arbetsgivareföreningen själv, som nu inför den stora fonddebatten går ut med uppgifter om att det inte alls fattas pengar i företagen. Detta säger man med hänvisning till de socialdemokratiska fonderna, som skall förse näringslivet med riskvilligt kapital. Man säger att det inte fattas några pengar, företagen har pengar.

Hur mycket av det här som är ren taktik från SAF vet inte jag, men det stämmer i varje fall med andra uppgifter som man har fått fram om att det är en mycket god likviditet ute i det svenska näringslivet. Det saknas alltså inte pengar.

Faktum kvarstår: investeringsavdraget har ingen större effekt utan är att betrakta som en skattelättnad eller gåva. Då måste man fråga sig: Hur har regeringen råd med detta? Det skall ju sparas och dras in på de flesta håll, åtminstone när det gäller dem som har det knapert tidigare.

Vi inom vpk har i vår motion bedömt kostnaden, och vi sade att detta kommer att kosta minst 500 miljoner. Vi var ganska försiktiga, och vi gjorde också en reservation därför att vi hade svårt att räkna fram siffran. Socialdemokraterna har nu sagt att det rör sig om 1 eller 1,5 miljard, kanske mer, beroende på att man får dubbla effekter under övergångstiden.

Budgeten har ett stort underskott. Svångremspolitiken fullföljs. Men avdrag i den här storleksordningen skall skapas, även om ingen kan säga om de har någon betydelse för investeringarna.

Ge åt dem som har – det är regeringens politik. Den politiken sväljer alltså majoritetens i skatteutskottet med argument om att det kanske skulle ha en psykologisk betydelse. Jag tycker att det är mycket dåliga argument.

Jag yrkar bifall till vpk-motion nr 58 i de delar som är aktuella.

Anf. 19 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Fru talman! Det förslag om investeringsavdrag som vi nu debatterar är ett av inslagen i regeringens ekonomiska politik. Det har fått en något försenad behandling i skatteutskottet eftersom vi, som Erik Wärnberg sade, fann att

Investeringsavdrag

förslaget behövde viss justering när det gällde investeringsavdragets utnyttjande i samband med s. k. finansiell leasing.

Utskottet är enigt om att investeringsstimulanser är nödvändiga, även om vi inser att det finns en viss risk med upprepade investeringsstimulanser, i synnerhet om de är av samma slag. Man kan nämligen komma att betrakta stimulanserna som ett permanent kostnadsreducerande inslag, och då får man inte den pluseffekt på investeringarna som eftersträvas.

När det gäller utformningen av investeringsavdraget för inventarier – det förslag som nu framlagts – skiljer sig utskottsmajoritet och -minoritet åt.

Vi i utskottsmajoriteten tycker det är bra att investeringsavdraget konstrueras på ett nytt sätt, som ett 10-procentigt avdrag i samband med redovisningen av mervärdeskatt. Vi tycker det är bra att stödet därigenom kommer att riktas mera direkt till den konkurrensutsatta delen av näringslivet. Bl. a. faller banker, försäkringsbolag etc. utanför tillämpningsområdet. Det är också positivt att stimulansen omgående kommer näringslivet till handa – detta även om företaget inte skulle nå ett vinstresultat i sin verksamhet som medför beskattning.

Sammantaget har man, tycker vi, anledning att räkna med att den nya formen skall locka fram flera nya investeringar än den gamla.

Socialdemokraterna yrkar i sin reservation avslag på förslaget och vill i stället fortsätta med det nuvarande systemet. Man anger två skäl. Det ena är den dubbla belastning på statsbudgeten som uppkommer genom att nuvarande system belastar budgeten i efterskott, medan den nya ordningen medför anspråk på statsmedel omgående.

Utskottets majoritet menar att denna temporära merbelastning på statskassan inte är något allvarligt hinder för att pröva den mervärdeskatteanknutna modellen. Det är bara en bokföringsmässig förskjutning i tiden av utbetalningarna. Och denna modell bör i övrigt ge så mycket bättre effekt att det är väl värt att pröva den.

Socialdemokraterna tycker också att den likviditetsförbättring för företagen som förslaget onckligen medför inte är angelägen i dagsläget.

I det fallet har skatteutskottets majoritet liksom finansutskottet motsatt åsikt. Jag yrkar därför avslag på reservationen.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion 58 föreslagit att investeringsavdragen skall avskaffas. Man vill göra rent hus med alltihop. Enligt vpk tjänar investeringsavdragen bara till att säkerställa bolagens vinster och aktieägarnas utdelningsinkomster.

Där har ett enigt skatteutskott en helt annan uppfattning. Vi menar att de här avdragen kan stimulera till ökad aktivitet i näringslivet och därmed också förbättra sysselsättningen. Därför avstyrker vi vpk-motionen.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på den socialdemokratiska reservationen och på vpk-motionen.

Anf. 20 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! När den typ av investeringsavdrag, som nu gäller fram till årsskiftet, förra året introducerades efterlyste vi en värdering eller beräkning

av vad de skulle kunna ha för effekt. Det fanns ingen sådan då, och vad jag kan förstå finns ingen nu heller. Om det finns någon sådan beräkning, så var vänlig och presentera den, så vi får höra vad den innehåller!

Såvitt jag har kunnat finna har man ingenstans kunnat visa att förra årets beslut om investeringsavdrag skulle ha haft någon som helst effekt. Den enda statistik jag har hittat är faktiskt SAF:s. I en prognos för hösten 1981 visas att investeringarna har gått ned med ytterligare 4 % under det år som detta investeringsavdrag funnits. Det har alltså skett en minskning av investeringarna, trots att man förmodligen tänkt sig att man med avdraget skulle få till stånd en ökning.

Vad man däremot vet är att investeringarna utomlands ökar kraftigt. Med riksbankens tillstånd har man t. o. m. i oktober i år fört ut 4,9 miljarder kronor ur landet för att investera. Det är en ökning med 72 % mot förra året. Dessa ganska generösa gåvor har alltså ingen som helst effekt på investeringarna, i varje fall inte som man kan mäta.

Vad, tror ni i utskottet, behövs för att ändra på dessa förhållanden? Hur mycket gåvor, bidrag och avdrag kommer det förslag om i vår, om det visar sig att denna negativa tendens ökar?

Den enkla sanningen är väl ändå den att ni är fångar i ert eget nät av bidrag, gåvor och subventioner till en kapitalism och en företagsamhet som inte har något intresse av att investera i vårt land. Vore det inte dags att omvärdera hela denna politik, i stället för att åstadkomma sådana här lappverk? Det är ju en ny politik som behövs. Är det inte dags att inse det?

Det här nya systemet har ingen som helst betydelse. Det är en gåva som är helt onödig i ett ansträngt budgetläge.

Anf. 21 ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Jag är litet förvånad över att Wilhelm Gustafsson så lätt avfärdar frågan om likviditetsförändringarna för företagen och samhället och säger att det här egentligen bara är en bokföringsfråga. Om jag inte har fel är regeringens vanligaste taktik när den skall lägga fram besparingsförslag att den säger: Vi skjuter den här utgiften ett eller annat år framåt i tiden, så sparar vi pengarna i den just nu ansträngda budgetsituationen. Här hade man kunnat skjuta utgiften framför sig ett helt år utan att det, enligt min uppfattning, på något sätt hade inverkat på syftet med utgiften. Man hade alltså kunnat förbättra statens upplåningssituation med minst 1,5 miljarder kronor, och det anser jag hade varit av stort värde i den nuvarande situationen.

Anf. 22 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Fru talman! Vi nonchalerar inte den inverkan som utgiften har på statsbudgeten, Erik Wörnberg, men vi anser å andra sidan att vi framför allt inte har råd att avstå från att söka efter alla möjligheter att stimulera investeringarna. Vi tror att detta nya grepp med så att säga kontant utbetalning i samband med investeringarna skall locka till en hel del nya investeringar, och då får vi alla glädje av det. Det är bakgrunden till förslaget.

Investeringsavdrag

De som investerar har nog i allmänhet inte någon överlikviditet. Detta gäller i synnerhet de små företagen, som kanske får störst glädje av det nya systemet.

Det är väl riktigt, Hans Petersson i Hallstahammar, att det inte går att i pengar mäta hur mycket det innevarande årets investeringsavdrag har givit – vi har allmänt sett haft en utomordentligt låg investeringstakt det här året. Men vi vet inte heller hur mycket som hade investerats om vi inte hade haft några stimulanser.

Anf. 23 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Det var just en värdering av vad avdragsreglerna har haft för effekt som vi efterlyste förra året. Ni har inte försökt göra någon sådan värdering i år heller, och jag förstår att det är svårt. Vi kan emellertid se att investeringarna har minskat med 4 % i år – i varje fall är det en mycket stark prognos från SAF. Däremot har de svenska företagens investeringar ökat utomlands.

Wilhelm Gustafsson säger att han tror att de föreslagna avdragsreglerna skall ha en god effekt. Det trodde ni förra året också, men det finns ingenting som säger att det gamla förslaget hade någon effekt. Är det nya förslaget så mycket bättre att det skall bli någon revolutionerande förändring av investeringsviljan? Jag tror inte det. Vad vi däremot vet är att de föreslagna investeringsavdragen belastar en ansträngd budget oerhört hårt i ett läge då vi enligt regeringen själv behöver minska utgifterna.

Anf. 24 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Fru talman! Det är riktigt, Hans Petersson i Hallstahammar, att investeringarna har minskat med 4 %, men vi vet inte hur mycket de skulle ha minskat om vi inte hade haft några stimulanser. Hans Petersson kan fråga näringslivets representanter vad de anser om nödvändigheten av sådana här stimulanser.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (fortsatta investeringsstimulanser för inventarier)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 15 för yrkande 8 i motion 58 av Lars Werner m. fl.

Mom. 2 (mervärdesskatteanknutna investeringsavdrag)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 151 för reservationen av Erik Wörnberg m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3–7

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
3 december 1981

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:13 om vissa handikappfrågor.

Vissa handikappfrågor

Anf. 25 EIVOR MARKLUND (vpk):

Fru talman! I socialutskottets här aktuella betänkande behandlas två vpk-förslag, dels förslaget att regeringen i nära samarbete med handikapporganisationerna borde upprätta ett konkret åtgärdsprogram för det internationella handikappåret med mottot full delaktighet i fråga om jämlikhet, dels förslaget att man borde inrätta ett permanent organ för flerhandikappsfrågor. Enligt utskottets redovisning kan man när det gäller den senare punkten vänta ett förslag från regeringen inom en inte alltför avlägsen framtid. Vi noterar detta med tillfredsställelse.

När det gäller den första punkten kan jag emellertid inte vara lika nöjd. Utskottet har uppenbarligen missuppfattat vårt förslag och därigenom kommit att mer eller mindre sabotera det. Förslaget gäller ett konkret åtgärdsprogram för handikappåret. Det är litet sent att då lägga fram ett betänkande för riksdagen i december månad under handikappåret. Utskottet har också blandat ihop motionsförslaget med ett arbete om ett nationellt handlingsprogram på handikappområdet för 1980-talet, som den nationella beredningsgruppen för handikappåret, trots ett visst borgerligt motstånd, har tagit på sig uppgiften att lägga fram.

När vi i dag ser tillbaka på handikappåret kan vi, även om det är litet tidigt att göra någon slutgiltig summering, konstatera att detta år inte har blivit det genombrottsår för handikappfrågorna som man kunde ha haft anledning att hoppas på för ett år sedan. Det är ingen större skillnad på att vara handikappad i Sverige i dag och för ett år sedan med tanke på deltagande i samhällslivet. Det har inte heller fattats några politiska beslut, som tyder på att det kommer att bli några avgörande förbättringar i framtiden. Däremot har regeringens politik inneburit att handikappgrupperna drabbats av betydande ekonomiska försämringar och även försämringar på andra områden, t. ex. beträffande färdtjänsten. Med andra ord har det visat sig att det krav på ett konkret åtgärdsprogram för handikappåret som vi ställde i januari var synnerligen befogat.

Fru talman! Det är nu inte längre meningsfullt att yrka bifall till vpk-motionen om detta åtgärdsprogram, eftersom det inte ens återstår en månad av handikappåret. Jag har alltså inget yrkande.

Anf. 26 GÖRAN KARLSSON (s):

Fru talman! Motionärerna har, som fru Marklund påpekade, motionerat om ett program för flerhandikappade. Utskottet har redovisat att omsorgskommitténs förslag om en flerhandikappsberedning f. n. håller på att beredas inom regeringskansliet. Därför är det inte möjligt att nu fatta något beslut. Utskottet har alltså inte varit berett att tillstyrka motionen. Fru Marklund hade inte heller något att invända mot behandlingen. I detta

Torsdagen den
3 december 1981

*Lagstiftning till
skydd för ofödda,
m. m.*

sammanhang har utskottet uttalat att de kunskaper som styrelsen för vårdtjänst har på området bör väl tas till vara för framtiden. Jag tycker att det är värt att ta in detta i utskotts- och riksdagsbeslutet.

Beträffande motionen om att det borde läggas upp ett handikappprogram tillsammans med handikapporganisationerna kan jag medge att det är väl sent att behandla den frågan nu. Men riksdagen har ju tidigare beslutat uppskjuta behandlingen av motionen till hösten, och följaktligen kunde man inte göra någonting åt saken nu.

En tröst för motionärerna, och även för andra som är intresserade av handikappfrågor, är ju att den beredningsgrupp som tillsatts för handikappåret 1981 sammanställt ett diskussionsunderlag, som gått ut på remiss till ett hundratal instanser. På grundval av de remissvar som kommer in skall regeringen utforma ett handlingsprogram för resten av 1980-talet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Lagstiftning till skydd för ofödda, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:14 om lagstiftning till skydd för ofödda, m. m.

Anf. 27 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Fru talman! De motionsyrkanden som behandlas i socialutskottets betänkande nr 14 kan efter innehållet uppdelas i tre grupper.

I motion nr 538 av Allan Åkerlind och Tore Nilsson liksom i motion nr 376 av Märten Werner och Gunnar Oskarson yrkande i begärs, på formellt något olika sätt, förändringar i nu gällande abortlagstiftning.

Liknande motionsyrkanden har upprepade gånger prövats, senast våren 1981, och därvid avslagits av riksdagen. I direktiven till 1980 års abortkommitté har också slagits fast att utredningsarbetet skall bedrivas med utgångspunkt i bibehållande av principen om kvinnans beslutanderätt och de nu gällande tidsfristerna.

Utskottet finner nu inte anledning att frångå de tidigare ställningstagandena på denna punkt.

De övriga krav som inryms i yrkandet i motion 376 om förutsättningslös utredning om orsakerna till de höga aborttalen och värdering av positiva och negativa effekter av nu gällande abortlag ryms enligt utskottets uppfattning däremot inom abortkommitténs direktiv, och någon riksdagens åtgärd i denna del är därför inte erforderlig.

I motion nr 722 av Märten Werner m. fl. liksom i trepartimotionen med Siri Häggmark som första namn framställs önskemål om abortrådgivningens innehåll och inriktning.

Utskottet finner här att en av abortkommitténs viktigaste uppgifter är att utvärdera abortrådgivningen och att framlägga konkreta förslag om dess framtida utformning. Jag kan också i min egenskap av kommitténs ordförande intyga att abortkommittén lägger ned ett stort arbete just på detta område. Utskottet anser därför att inte heller de nämnda motionsyrkandena nu påkallar någon åtgärd från riksdagens sida.

Huvuddelen av betänkande nr 14 ägnas de problem som tas upp i motion nr 376 av Mårten Werner och Gunnar Oskarson, yrkande 2, samt i motion 930 av Siri Häggmark, motion 937 av Catarina Rönnung m. fl. och motion 1638 av Sven Johansson. Dessa motionsyrkanden gäller den oföddes rättsliga status i olika sammanhang.

Utskottet gör här ett mycket viktigt principiellt konstaterande. Man finner att det i den allmänna debatten gjorts gällande att ett lagfäst skydd för foster inte skulle kunna genomföras utan en ändring av grundprincipen i abortlagen om kvinnans beslutanderätt. Enligt utskottets mening kan emellertid det riktiga i sådana tankegångar ifrågasättas från principiella synpunkter. Abortlagen reglerar endast förfarandet då en kvinna vill avbryta sitt havandeskap, och samhället har här, i den avvägning som sker mellan kvinnans och fostrets intressen, givit kvinnan rätt att ensam bestämma fram till adertonde havandeskapsveckan. Därefter ställer samhället vissa villkor, och vad gäller livsdugliga foster stadgas ett rättsligt skydd mot avbrytande av havandeskapet så till vida att det endast får ske om kvinnans liv eller hälsa är i allvarlig fara. Det kan påpekas att inte heller den äldre lagstiftningen på området synes ha innefattat något mera allmängiltigt ställningstagande till frågan om rättsligt skydd för det väntade barnet i olika sammanhang.

Detta är kanske förklarligt. Det är först genom senare års vetenskapliga och tekniska framsteg och den ökade medvetenheten om olika risker i vår omgivning som frågan om fostrets självständiga rätt har fått aktualitet på flera olika områden.

De områden som berörs i de olika motionerna är avvägningen mellan kvinnans och det väntade barnets intressen i en situation då den blivande modern missbrukar alkohol eller narkotika på ett sådant sätt att det väntade barnets hälsa är i fara, det är de risker ett ofött barn kan utsättas för i en farlig arbetsmiljö liksom de teoretiskt tänkbara konflikter som kan uppstå till följd av framsteg inom fosterdiagnostik och de än så länge teoretiska men snart också praktiska möjligheterna då det gäller att redan under fosterlivet behandla olika sjukdomar.

I en av motionerna berörs också de olösta rättsliga problemen kring givarinseminationen, och vi har nyligen genom massmedia gjorts uppmärksammade på nya problemområden, såsom möjligheterna till förvaring av djupfrysta embryon för senare implantation eller det förfarande som förekommit i andra länder, att kvinnor så att säga lånar ut sin kropp för att föda barn avsedda för andra föräldrar.

Motionerna har varit föremål för en omsorgsfull och bred remissbehandling, och huvudparten av remissinstanserna har ansett att någon form av kartläggning eller utredning av problemområdena är angelägen.

Problemet är – vilket framgår av utskottets noggranna och utförliga betänkande – mycket mångfasetterat och på de skilda problemområdena av mycket olika karaktär. I de flesta sammanhang kan man utgå från att kvinnans och fostrets intressen sammanfaller, och någon konfliktsituation dem emellan behöver inte uppstå. Den mest påtagliga konfliktsituationen är när kvinnan på grund av psykisk störning eller hemfallenhet åt gravt missbruk inte förmår inse att hennes beteende skadar det väntade barnets hälsa eller när hon inte förmår rätta sin livsföring efter den insikt hon har.

Beträffande problemen i arbetsmiljön behöver en sådan konfliktsituation inte förutsättas. Där finner utskottet i stället att den största insatsen måste göras på forskningens område, eftersom kunskapen om på vilket sätt och i vilken grad miljögifter påverkar ofödda barn är mycket ofullständig. Ett viktigt problem som gör det svårt att lösa arbetsmiljöfrågorna enbart inom ramen för sjuk- eller föräldraförsäkring är att en riskabel arbetsmiljö uppenbarligen har sina deletära effekter redan så tidigt i havandeskapet att detta ännu ej kan fastställas. Målet måste här vara att göra arbetsmiljön ofarlig för alla. Visserligen har arbetarskyddsstyrelsen vid remissbehandlingen uttalat att arbetsmiljölagen enligt styrelsens mening inrymmer tillräckliga möjligheter för att vid behov ingripa mot farliga arbetsmiljöer även med avseende på risker för foster, men utskottet har ändå påpekat att det bör övervägas om detta kan ges klarare uttryck i arbetsmiljölagen.

Beträffande fosterdiagnostiken och möjligheterna att behandla medfödda sjukdomstillstånd redan under fosterlivet är vi endast i början av en troligen mycket snabb vetenskaplig och praktisk utveckling. Förhållandena på detta område utreds f. n. inom socialstyrelsen. Enligt uppgift övervägs även inom justitiedepartementet en utredning om de rättsliga problemen kring givarinsminationen. Socialberedningen har också gjort överväganden kring missbruksproblem hos gravida kvinnor och avlämnat ett betänkande som utskottet förutsätter kommer att remissbehandlas. Med anledning av yrkande som jag själv framställt i motion nr 1981/82:25 har också socialutskottet i sitt i dag justerade betänkande om den nya lagen om tvångsvård av missbrukare inarbetat motivuttalanden beträffande vård av gravida kvinnor med missbruksproblem.

Sammanfattningsvis: Det pågår alltså redan en del arbeten på flera områden, men framför allt de juridiska aspekterna är hittills otillfredsställande belysta.

Utskottet menar att i de fall som berörts i motionerna, och även i andra situationer, kan det finnas behov av regler som ger det väntade barnet en särskilt skyddad ställning och förhindrar att kvinnan fattar för fostret skadliga beslut eller på andra sätt åsidosätter dess intressen. Visserligen måste det här röra sig om undantagsfall. I allmänhet är förhållandena sådana att fostrets intressen väl kan tillvaratas av kvinnan. Enligt utskottet bör det dock göras en kartläggning av i vilka situationer det kan behövas regler för ofödda samt av de problem som kan vara förknippade med en lagstiftning.

Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna 376, yrkande 2, 930, 937 och 1 638, yrkandena 1 och 4.

Jag yrkar härmed, fru talman, bifall till socialutskottets hemställan i dess betänkande nr 14.

Anf. 28 SVEN JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag hade inte tänkt säga många ord. Det var två talare som skulle behandla den här frågan före mig men som av någon anledning inte fanns, med här i kammaren när debatten började.

Men låt mig säga att den fråga vi nu behandlar är en stor och viktig fråga. Den får inte dö, och den kan inte dö, därför att det är en livsfråga, en primär fråga, som berör hela vårt samhälle i högsta grad. Den har med respekten för livet att göra. Och respekten för livet börjar vid livets början och följer sedan människan till livets slut.

När man möter den generation som inte har varit med om att stifta någon abortlag, så är det intressant att konstatera att den generationen har en annan inställning till de här tingen. Det är uppmuntrande att möta unga människor som har en varmare och mänskligare syn på de ofödda.

I min motion om ofödda barns rättsskydd har jag skrivit: "Ett sådant rättsskydd fanns med i 1938 års abortlag men föll av någon anledning bort – säkert utan lagstiftarens mening – vid formuleringen av den nya abortlagen, som trädde i kraft år 1975."

Att vi kan aktualisera den här frågan om fostrets rättsskydd, sett från många synpunkter, beror på att man fortsätter att forska på detta område. I motionen skriver jag vidare:

"Den genetiska forskningen har i dag gjort stora rön och därmed gett oss kunskaper, som vi inte hade ens för fem år sedan.

Bland dem som banat vägen för denna forskning och dess resultat finns tre immunologer, som föregående år (1980) fick dela nobelpriset i fysiologi och medicin, – – –. Genom deras och andras forskning vet vi nu att det tillblivna barnet i moderlivet inte längre är en del av moderns kropp, utan modern och barnet har helt egna och särskilda strukturer var för sig, varvid moderns uppgift är att svara för vad barnet behöver av näringstillförsel m. m."

Nu har utskottet tillstyrkt punkterna 1 och 4 i min motion. Även om jag inte är nöjd med utskottets skrivning, är det ändå ett litet steg i rätt riktning. Jag vill bara understryka att jag när jag skrev punkterna 1 och 4 i motionen inte bara menade arbetsmiljön och skador som kan förorsakas barnet genom drogmisbruk, utan jag lade här också in det ofödda fostrets rätt ur abortsynpunkt. Nu skall man utreda detta, och vi väntar på utvärderingen av abortlagen. Jag hoppas att vi i denna svåra fråga skall kunna gå fram i positiv riktning, för jag anser att frågan inte är löst på ett tillfredsställande sätt så som vi nu har det.

Torsdagen den
3 december 1981

*Lagstiftning till
skydd för ofödda,
m. m.*

Anf. 29 TORE NILSSON (m):

Fru talman! Utskottets talesman sade några ord i slutet av sitt anförande som kom mig att tänka att det måste vara en besynnerlig värld som vi lever i. Hon talade om regler för ofödda. Redan rubriken till socialutskottets betänkande 14 – lagstiftning till skydd för ofödda, m. m. – är skakande. Man måste i Sverige år 1981 skydda det ofödda.

Tanken går tillbaka till barbariet före kristendomens seger i vårt land. Då kunde de nyfödda sättas ut. Men med den kristna tron kom budet "Du skall icke dräpa".

Med Bibeln kom en lagstiftning som bekände: "Kristus är främst i vår lag." Och det ledde fram till fridslagarna och den allmänt erkända principen att *en* är herre över liv och död.

Allan Åkerlind och jag har i en motion hemställt om en utredning om en ny abortlagstiftning "som tar hänsyn till barnets rätt till liv".

Kravet överensstämmer egentligen med yrkande 2, att frågan om fostrets rättsliga ställning och skydd skall utredas, i motion 376 av Märten Werner och Gunnar Oskarson.

Till detta har en rad remissinstanser varit positiva, bland dem Svenska läkaresällskapet, Svenska barnläkarföreningen, Svenska ekumeniska nämnden och Sveriges medicinsk-juridiska förening.

Svenska ekumeniska nämnden menar att frågan om fostrets rättsliga status inte kan utredas utan att "abortlagen förutsättningslöst prövas". Och utskottet skriver "att det från etiska utgångspunkter kan te sig otillfredsställande att hänsynen till oföddas intressen skall skifta från område till område".

Jag instämmer i detta. Motionerna borde därför ha bifallits. Jag yrkar också bifall till Märten Werners reservation.

Låt mig därtill foga några ord. Personligen anser jag att allt talar för en ny lagstiftning snarast möjligt om de oföddas rätt.

Utän utredning är det klart för en majoritet av vårt folk

att budet "Du skall icke dräpa" gäller oinskränkt,

att fostret är en individ och icke en tumör eller en kraftsvulst,

att regeln att kvinnan bestämmer över sin egen kropp därför icke kan tillämpas i fråga om abort,

att kvinnan genom abort utsätts för stora risker och att men i någon form alltid följer, förr eller senare.

att abortlagen är diskriminerande för kvinnan, som utsätts för påfrestningar, medan mannen/fadern i många fall helt skyddas,

att samhällets kostnader för aborterna är stora och att övrig sjukvård delvis blir lidande,

att antalet födlsar i Sverige är oroväckande lågt – prognosen för år 1981 är skrämmande.

att aborterna indirekt ger arbetslöshet för lärare och många andra,

att aborterna medför förluster för vårt land i alla avseenden samt

att Sverige har råd att erbjuda alla barn hem och kärlek.

Utskottet anför att abortkommittén enligt direktiven skall följa "principen

om kvinnans beslutanderätt". Det är farliga direktiv. Det är förödande för rätt och rättfärdighet och enligt kristen etik orimligt. Det är dessutom i de flesta fall inte sant att kvinnan fritt bestämmer. Hon är oftast offer för ett system, ett sekulariserat mönster. Själv vill hon föda sitt barn.

Jag känner en liten flicka som heter Ulla-Karin och som går första året i skolan i år. Hon lever, hon finns till och det är ett under. När modern kom till mödravårdsmottagningen eller läkarstationen – vad det nu var – sade man till henne:

- Ni är gravid, men vi tar givetvis bort fostret.
- Det har jag inte begärt.
- Jo, men det skall vi göra, för ni har ju så många barn förut och ni är mer än 40 år gammal.
- Men jag vill föda mitt barn.
- Tänk över saken. Inte kan ni mena att ni vill ha ett barn till.

Men modern och fadern stod fast vid att de ville ha barnet. De sade: Det är vårt barn, och vi skall ta emot det som en gåva.

Hon är nu solstrålen i hemmet när de vuxna barnen har försvunnit, och hon är solstrålen för många andra. Jag kan aldrig se Ulla-Karin utan att tänka på det förunderliga att vi i vårt land har haft råd att ta bort så många flickor och pojkar.

Anf. 30 MÅRTEN WERNER (m):

Fru talman! Sedan vi fick den nya abortlagen 1975 har de ofödda inte haft något rättsligt skydd. Därför tycker jag att det är oriktigt av utskottet att nedvärdera den gamla lagstiftningen, som var en förbudslagstiftning. I och med det slog man alltså vakt om det ofödda livet, hade respekt för det, ville värna det. Därför är det fel när utskottet skriver: "Inte heller den äldre lagstiftningen på området synes ha innefattat något mera allmängiltigt ställningstagande till frågan om rättsligt skydd för det väntade barnet." Jo, det var precis vad den gjorde – det fanns just "något allmängiltigt". I den gamla lagen låg principen att allt liv skall skyddas och att även fostret är ett mänskligt liv som skall kunna få detta skydd.

Den nya abortlagen var ett steg tillbaka vad gäller respekten för det ofödda livet. Och det är något som vi nu försöker komma till rätta med, i någon mån korrigera. Jag vill säga att utskottet har gjort en del och kommit en bit på väg, men på tok för litet. I vår motion om rättsskydd för fostret avser vi hela perioden av fostrets liv.

Nu vill man alltså ge rättsskydd åt några hundratal ofödda, och det är gott och väl. Det är förfärligt att det skall vara så i vårt välfärdssamhälle, att 400 barn föds alkoholskadade från begynnelsen. Man vill komma till rätta med detta, men man lämnar den stora gruppen – tiotusentals individer – åt sig själv. Man menar att det är kvinnornas ensak att avgöra huruvida de skall leva eller ej – trots att man vet att den huvudprincip som knäslattes 1974 byggde på falsk grund. Alla är övertygade om att det man då sade var fel, dvs. att fostret är en del av kvinnans kropp. Så är det ju rakt inte.

Vi är alltså nu i den situationen att samhället kan gå in för att skydda ett

*Lagstiftning till
skydd för ofödda,
m. m.*

foster som utsätts för skada av en missbrukande kvinna. Men om kvinnan i det läget i stället väljer att avliva fostret, säger samhället ingenting – det är kvinnans ensak. Det strider enligt min mening inte bara mot etiken utan också mot logiken. Är man emot att skada foster, så måste man också vara emot att avliva foster. Någon logik måste det vara.

Liksom Tore Nilsson vill jag anföra att utskottet är vacklande när det gäller etiken. Utskottet skriver att det "från etiska utgångspunkter kan te sig otillfredsställande att hänsynen till oföddas intressen skall skifta från område till område". Nu vet jag att många menar att talet om etiska synpunkter är fromleri. Andra vill vara realistiska och menar att kristna människor har sina idéer om liv och död och evighet. Men jag vill säga att även om man inte är kristen, så måste man kosta på sig att vara konsekvent och ge rättsskydd åt alla.

Det finns, fru talman, en växande opinion i ungdomsvärlden. Där finns en ömsint grupp, som vänder sig mot allt våld i samhället och som har framtiden för sig. Och de är inte heller få, som är djupt bedrövade efter sin abort. De vänder sig inte till politiker och kuratorer, utan de vänder sig till präster och pastorer. Jag hoppas att Anita Bråkenhielm, som inte är främmande för prästens verkstad, tar hänsyn också till detta när hon, som direktiven antyder, utvärderar abortlagens positiva och negativa konsekvenser. Jag hoppas att hennes samvete bjuder henne att notera även de negativa effekter som till äventyrs kan emanera från abortlagens s. k. huvudprincip, att kvinnan ensam skall besluta. Men då gäller det också att man inte sneglar på den politiska fördelen, utan tar risken att i livets tjänst göra sig politiskt omöjlig.

Vi motionärer har stöd från en rad tunga remissinstanser. Jag måste säga att det är underligt att utskottet kan gå förbi dessa. Där möter vi ju ändå våra främsta företrädare för medicinen och juridiken. De gör ingen boskillnad mellan foster som skadas på grund av moderns missbruk och andra foster, som får lämnas åt abort. Också ärkebiskopen ansluter sig genom Svenska ekumeniska nämnden till dem som i likhet med motionärerna yrkar att en utredning av fostrets rättsskydd skall göras.

När det sedan gäller abortrådgivningen låter jag mig nöja med vad utskottet skriver och hoppas att abortkommittén gör en ordentlig undersökning. Vad jag ville komma åt var att man skulle kolla inte bara den rådgivning som sker, utan också den som inte sker. Lagen är nämligen så formulerad att en flicka kan anföra – och det förekommer också – att hon inte skall ta råd därför att kvinnan själv skall avgöra.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till min reservation beträffande där ifrågakvarande moment.

I detta anförande instämde Gunnar Oskarson (m).

Anf. 31 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Fru talman! Kutym är i kammaren att de som yrkar något annat än utskottet talar före utskottets talesman. Så var också planerat i detta ärende.

Om de som nu gjort sådana yrkanden varit på plats i kammaren när debatten började, hade de haft tillfälle att höra mitt anförande. Tore Nilsson hörde de sista meningarna, och han har rätt i sitt påpekande att "regler för ofödda" är en felaktig formulering. Jag påstår att den var en lapsus linguae. Vad jag avsett var "regler till skydd för ofödda", vilket torde framgå av sammanhanget.

Under nuvarande omständigheter vill jag inte upprepa mitt anförande utan hänvisar de ledamöter som inte varit i kammaren till protokollet. Jag vill bara till Mårten Werner säga att jag knappast upplever det som riktigt att i denna talarstol ifrågasätta andra ledamöters livsåskådning och samveten. Att jag anser mig kunna förena ett samvete med utskottets ställningstagande kanske beror på att jag har en lång erfarenhet av det vardagliga arbetet på det svåra område som abortverksamheten är.

Anf. 32 TORE NILSSON (m):

Fru talman! Jag vill gärna ha sagt att det inte var bara de sista orden av fru Bråkenhielms anförande jag hörde. Jag trodde att det var votering på det förra ärendet och gick upp för att hämta mina papper. På vägen ned uppfattade jag att den här debatten hade börjat. Det allra mesta har jag alltså lyssnat till, och jag gjorde heller inte några direkta invändningar mot det som sades. Jag har i stället vänt mig mot det som står i utskottets betänkande.

Jag vill bara upprepa att hur man än vänder på den här saken, så är det en helt otillfredsställande situation vi har. Jag vill också säga att om man reser ute bland människor så upptäcker man att det har svängt om totalt ute i landet. Detta gäller inte minst de unga. Jag möter oupphörligen unga människor som dels har märket på sig som talar om skydd för ofödda, dels talar till mig – och även skriver. De anklagar ibland också mig. Det har nämligen förekommit uppgifter i pressen att även de kristna riksdagsmännen skulle ha röstat för den här lagen, och jag har fått vara med och ta smäleken för det också, vilket inte berör mig så hårt. Jag vill än en gång understryka att vi befinner oss i en besynnerlig situation när vi måste ha regler för oföddas rätt. Det borde vara självklart att den människa som är på väg att födas har rätt att födas och skall ha allt skydd. Det är ingen diskussion om den saken.

Anf. 33 MÅRTEN WERNER (m):

Fru talman! Jag lovar Anita Bråkenhielm att jag skall studera hennes anförande. Jag beklagar min lapsus här. Det är mänskligt att fela, men det ursäktar jag inte.

Om jag får kommentera det sista Anita Bråkenhielm sade så misstänkliggjorde jag inte på något sätt andras kristlighet. Det var snarare tvärtom, när jag sade att Anita Bråkenhielm var väl förtrogen med prästens verkstad. Det var ett positivt omdöme.

Vad jag framhöll i mitt anförande var just detta att man inte behöver vara kristen men att man måste kosta på sig att vara konsekvent. Det viker jag inte en tum ifrån. Om man kostade på sig konsekvens här skulle vi komma till

Vissa arbetsmiljöfrågor

samma resultat. Men majoriteten i denna kammare kommer förmodligen att stanna för att följa fostret en bit på väg men lämnar de 35 000 i öknen. Det är inte konsekvent.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 22 för reservationen av Mårten Werner. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Vissa arbetsmiljöfrågor

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:15 om vissa arbetsmiljöfrågor.

Anf. 34 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! "Det var det jävligaste, det hade jag ingen aning om" – det blev ett bevingat uttryck efter Hasse Alfredsons satir i revyn Dubbelgökarna. Jag använder det bevingade uttrycket därför att 1970-talet var dubbelgökarnas decennium i miljöfrågorna. Gamla sanningar blev som nya, och tidigare välkända arbetsmiljörisker återupptäcktes – under hårt motstånd från kapitalägarna och ofta även från myndigheterna.

Ett skakande dokument över de mänskliga lidanden som nonchalerandet, bagatelliseringen och lögnerna om asbestens risker resulterade i finns samlat i Mary Anderssons bok Asbestarbetarna berättar. Den bör läsas av alla experttyrkande, tvehågsna byråkratsjälur, som ett varningsskrik för långbänkspolitiken.

Vpk krävde förbud mot asbesthanteringen 1972. Så småningom har också hanteringen begränsats kraftigt. Många andra av vpk:s krav har genomförts efter några år, när opinionen blivit tillräckligt kraftig, men aldrig därför att argumenten varit sanna i sig. Socialutskottet och riksdagsmajoriteten – oavsett vilka partier som suttit med i regeringen – har ständigt de första gångerna kraven förts fram funnit att vi lever i den bästa av världar. Ingenting behöver ändras och alltid pågår någon utredning som förmodligen kommer att beakta "de av motionärerna väckta frågorna". På samma sätt förhåller det sig i år.

Arbetsmiljön är ju en integrerad del av produktionsförhållandena och kan inte frikopplas från arbetets betingelser i stort. Det är emellertid typiskt för ett kapitalistiskt system – som det i Sverige – att man försöker särskilja vissa hanterliga frågor från de övergripande frågor som bestämmer förhållandena inom arbetslivet. I sista hand bestäms arbetets betingelser av ägandet och makten över produktionskrafterna. Arbetsmiljön kan aldrig bli bra så länge

privatkapitalister och aktieägare har makten över de arbetandes villkor och miljö. Försvaren av det kapitalistiska systemet har allt intresse av att begränsa arbetsmiljöfrågorna, och det är därför följdriktigt att arbetsmiljölagen begränsas till den fysiska arbetsmiljön och vissa s. k. psyko-sociala frågor. Varje utvidgning här har framkallat hårt motstånd från Svenska arbetsgivareföreningen.

Kampen för ändrade maktförhållanden mellan kapitalägare och det arbetande folket kommer inte att avgöras i riksdagen. Men erfarenheten visar att begränsade och viktiga förbättringar av arbetsmiljön kan uppnås genom ett samspel mellan program och krav som dels förs fram i riksdagen, dels finns i det fackliga arbetet.

Men den samhällsutveckling som vi har i dag med en kapitalism i kris gör att motståndet mot arbetsmiljöförbättringar ökar. Särskilt de senaste åren har det kärvat till sig.

Skall vi se hela 1970-talet som en enhet, kan vi konstatera att resurserna har ökat, men de har långt ifrån den storleksordningen att arbetsmiljön är tillfredsställande och under kontroll i mänsklig mening. Och det är därför, alla områden inom arbetsmiljön sammantagna, oroande att de ekonomiska faktorerna slår igenom.

Dessutom kan man inte komma ifrån bedömningen att arbetsmiljön under den senare delen av 1970-talet och nu i början av 1980-talet totalt har försämrats. Det gäller arbetsmiljön i vid mening – fler slås alltså ut från arbetslivet, och kraven på de kvarvarande i arbetslivet hårdnar.

Jag tror att det är utifrån dessa utgångspunkter som vi måste bedöma åtgärderna. Då framstår socialutskottets syn på arbetsmiljön som katastrofal. Det är ett lugnt och tryggt förlitande på att marknadskrafterna skall fixa det hela. I socialutskottet är man lika oförstående för 1980-talets faror som man var i början på 1970-talet för då redan kända faror och risker.

Som ett uttryck för detta ser jag svaret på motion 721 av Sten Svensson och Bengt Wittbom. De betonar i en sats i sin motion att lönsamheten och effektiviteten i näringslivet måste ligga på en acceptabel nivå. Man kan naturligtvis fråga sig vad en acceptabel nivå är. Vi vet vad kapitalägarnas acceptabla nivå innebär: en maximering av profiten.

Vad svarar då utskottet med anledning av motionen? Jo, man säger följande:

”Såvitt utskottet kan finna står de åsikter som motionärerna framför i fråga om arbetsmiljöpolitikens inriktning i allt väsentligt i överensstämmelse med det synsätt som präglar det nuvarande arbetet på arbetsmiljöområdet.” Som svar på en moderat motion säger utskottet klart och entydigt att arbetsmiljökraven skall ses utifrån de ekonomiska perspektiv som finns ute i näringslivet i dag och att de då naturligtvis kommer i kollision med de mänskliga aspekterna.

I motion 1475 kräver vi från vpk att fackföreningarna och yrkesinspektionen skall få information från företagen när det gäller forskningsändamål. Det kan vara fråga om produkter av olika slag. Vi gör det med tanke på att den svenska arbetsmiljöforskningen har gjort betydande framsteg. Arbetar-

skyddsfonden bedriver forskning i dag. Det har en positiv betydelse, men det räcker inte. Fackföreningarna måste bedriva egen forskning. Ibland måste också yrkesinspektionen få ta del av viss information. Det är viktigt att fackföreningarna själva får prioritera forskningsområden och aktivt verka för att samla upp den erfarenhet som vunnits av medlemmarna och låta den leda till forskningsresultat. Fackföreningarna måste medverka i utbildningen och i informationen. Därför är det viktigt att sekretessbestämmelserna ändras, så att även fackföreningarna kan ta del av en högkvalificerad forsknings resultat.

Det är oroande men naturligtvis inte överraskande att svartlistning av forskare har förekommit. Det är SAF som har svartlistat vissa forskare. Det är naturligtvis obehagligt för arbetsgivarna att vissa fakta kommer fram, och då blir det forskare som har en så att säga nollposition som kommer att etableras i de redan befintliga forskningsorganen. Därför är det oerhört viktigt att de data som finns i företagen kommer framför allt fackföreningarna till del. Det har LO och TCO krävt.

Utskottet säger naturligtvis att man även här har en utredning på gång som skall beakta våra krav. Men det är en utredning som inte har till uppgift att lägga fram förslag om att sekretessen skall hävas. Utredningen skall bara bedöma det hela. Såvitt jag förstår bemöter utredningen inte alls det principiella i vårt motionskrav. Vi begär nämligen att förslag skall läggas fram om att sekretessen skall upphöra. Det finns alltså redan kännedom om förhållandena.

En annan viktig fråga i arbetsmiljödebatten är hygieniska gränsvärden och hur de fastställs. Vi har krävt att man skall ha en minst tiofaldig säkerhetsmarginal när man fastställer gränsvärden. Många års krav på dokumentation när det gäller hygieniska gränsvärden har nu till viss del börjat tillgodoses. Man har arbetat fram det vetenskapliga underlaget. Därav framgår naturligtvis inte hur man bedömer vilka koncentrationer man skall tillåta och på vilken nivå man skall sätta gränsvärdena. Man tycks inte heller bedöma skadeeffekterna av att gränsvärdena sätts på en viss nivå.

Arbetet med gränsvärdena har fördröjts, och orsakerna till att det förhalats är framför allt att Svenska arbetsgivareföreningen har bedrivit ett mycket intensivt arbete för att stoppa gränsvärden som varit olämpliga för industrin. Man har fastställt gränsvärden efter långvariga förhandlingar och därmed fått värden som, vad jag kan förstå, måste vara felaktiga och alltför snålt tilltagna.

Socialutskottet har tidigare hoppats att arbetarskyddsstyrelsen skulle inse vikten av en sådan dokumentation som vi har krävt. Utskottet säger nu att det i dag finns en dokumentation, men utskottet uttalar sig inte om huruvida det skall vara en tiofaldig säkerhetsmarginal eller inte. Det är tydligen en politisk fråga – om man skall ha några gränsvärden och hur de skall sättas. I fråga om livsmedel finns regler som säger att det skall vara minst en tiofaldig säkerhetsmarginal. Det är det vår motion handlar om, att minst en tiofaldig säkerhetsmarginal skall tillämpas vid fastställande av hygieniska gränsvärden. Utskottet berör inte den frågan utan talar bara om att man nu har det

vetenskapliga underlaget. Men det är inte tillräckligt för att tillgodose vårt motionskrav på en tiofaldig säkerhetsmarginal.

När det gäller frågan om varför det går så långsamt att få fram anvisningar från arbetarskyddsstyrelsen säger utskottet att arbetarskyddsstyrelsen numera har tillgång till viss datateknik och att det här arbetet i fortsättningen inte kommer att ta så lång tid. Man måste nog ändå slå fast att långsamtheten vad gäller arbetarskyddsstyrelsens utarbetande av anvisningar inte bara kan skyllas på arbetssituationen eller på juridiska knäckfrågor. Det måste också belysas i sitt sammanhang att partsförhandlingar sker i arbetarskyddsstyrelsen, vilket försenar anvisningarna.

Vi har i motion 1475 krävt att juridiskt bindande gränsvärden införs för buller och sätts till högst 75 decibel (A). Vi föreslår vidare att föreskrifter skall finnas för belysning och icke-joniserande strålning. Vi har tagit upp detta, att de fysikaliska riskerna under 1970-talet till viss del har undervärderats. De finns där – de är dokumenterade och kan åtgärdas. Man kan säga att bullerbekämpning är dyrt. Alltså: det är en politisk fråga var man lägger sig någonstans, inte någonting som man bara kan överlämna till arbetarskyddsstyrelsen. Jag tror att det i mycket är en fråga om en politisk bedömning, vad man vill ha för nivå på de anvisningar som finns.

Utskottet säger att det har inhämtat att arbetarskyddsstyrelsen arbetar med en kungörelse. Vad den har för nivå och inriktning överlämnar politikerna till detta ämbetsverk, i vars styrelse ingår representanter för parterna. Man säger att man skall börja med föreskrifter om belysning. Detsamma gäller för icke-joniserande strålning. Nu gör naturligtvis socialutskottet, som skall bereda vad politikerna skall tycka och var de skall stå, som vanligt – man stoppar alltså huvudet i busken. Man avgör ärendena utan att se på vilka frågor som är allvarliga. Om man hade haft någon fundering över eller tanke på vilka frågor som är viktiga att åtgärda och om man gjort en bedömning, då hade man väl skrivit någon liten rad om det. Man brukar ju kunna göra bedömningar. Men det gör man inte i detta fall. Här kan vi se ramlagstiftningens vansinne, att berörda ansvariga politiker smiter undan med hänvisning till myndigheter. Jag tycker detta är ett talande exempel på hur socialutskottet år efter år faller undan i denna fråga och avhänder sig möjligheten att göra bedömningar som är helt avgörande.

I arbetsskadestatistiken kan vi nu också se att det dödas omkring 200 personer per år vid olycksfall i arbetet. Dessutom avlider 150 personer i färdolyckor på väg till och från arbetet. 1 700 invalidiseras i den meningen att de tillerkänns invaliditetsersättning från riksförsäkringsverket. Det totala antalet registrerade skador är omkring 120 000 per år. Siffrorna har varit tämligen konstanta under 1970-talet. Men det faktiska antalet inträffade olyckor är ju mycket större. Underregistreringen gäller inte minst de lindriga skadorna. Trots dessa höga olycksfallssiffror, vare sig de är de officiella eller de verkliga, förekommer ingen större aktivitet för att bekämpa orsakerna. Det finns ett klart samband mellan ackordsarbete och naturligtvis ackordsliknande arbete och allvarliga olyckor. Antalet olyckor har ju minskat på de

ställen där man har tagit bort ackorden och prestationsmätningarna. Men detta tas inte ad notam. Man tar inga konsekvenser av detta.

Vi har föreslagit i motion 1475 att den lokala fackföreningen skall få vetorätt angående löneformer vid arbete som är förenat med olycksrisker och att bestämmelser härom skall införas i arbetsmiljölagen. Vad säger utskottet om detta? Jo, man säger att den här principen står i klar motsats till arbetsmiljölagens grundläggande principer om samverkan. Efter vad jag kan förstå måste ett effektivt skyddsarbete stå i direkt motsättning till lagen, därför att det inte görs någonting i dag. I så fall borde väl utskottet ha anmält vad som skall göras, när vi har den här höga olycksfallsstatistiken, som inte förändras. Men det gör man inte.

Vi har i samma motion ställt krav på – det har vi gjort också tidigare – att den lokala fackföreningen skall vara den som beslutar när ett arbete, som skyddsombudet har avbrutit därför att det anses vara farligt, skall återupptas. I dag är det yrkesinspektionen som beslutar. Det är ett gammalt och principiellt viktigt krav att stärka fackföreningen så att den på ett bra och riktigt sätt kan företräda arbetarna.

En annan del av vpk-motionen tar upp hur yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen fungerar. Vi från vpk anser att dessa myndigheter kan vara till nytta för arbetarna, men naturligtvis är det den fackliga aktiviteten som är avgörande. Men eftersom arbetsmiljölagen är grundad på klassamverkan kommer yrkesinspektionen att sträva efter samförståndslösningar. Därför kommer yrkesinspektionen också att i många fall vara en papperstiger.

Vi anser – det har också LO och TCO krävt – att yrkesinspektionen borde ha ett mycket starkare inslag av fackliga representanter. Vi har krävt att de skall ha en klar majoritet både i arbetarskyddsstyrelsen och i yrkesinspektionsnämnderna.

Utskottet säger att också det strider emot arbetsmiljölagens intentioner – yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen skall inte vara några partsorgan. Men samtidigt framhåller man vikten av att myndigheternas avgöranden omfattas med förtroende av dem som berörs, dvs. parterna. Det finns alltså redan där en motsättning, eftersom det sker en förhandling.

Vad det egentligen handlar om är att man försöker få arbetarna att inta en samförståndshållning, medan Svenska arbetsgivareföreningen med sina enorma resurser bedriver en partsinriktad agitation och stoppar allt vettigt och riktigt som föreslås.

Skyddsombudens utbildning har förbättrats oerhört under 1970-talet. Fackföreningarna har till stor del stått för den utbildningen. Men det borde naturligtvis föreligga krav på vidareutbildning. Vi har visat på att man vid högskolorna skulle kunna anordna kurser för att vidareutbilda skyddsombud, så att de kan mäta sig med sina motståndare.

Vad säger då utskottet? "I den mån det skulle visa sig föreligga behov av ytterligare utbildning av kvalificerade skyddsombud – ev. på högskolenivå – förutsätter utskottet att erforderliga initiativ tas av berörda myndigheter."

Vi trodde att utskottet också var positivt till en vidareutbildning av skyddsombud. Tog riksdagen ett initiativ och reserverade t. ex. 4 miljoner för detta ändamål, skulle kurserna omedelbart fyllas, för det finns ett stort behov av sådan vidareutbildning – det vet vi.

Herr talman! Bara en fundering kring arbetsmiljölagen. När den kom till framförde vpk sin kritik i 31 satser. Vi kritiserade den för att den inte gav fackföreningarna några avgörande, konkreta maktbefogenheter. Vi kritiserade den för att den inte tog upp de avgörande arbetsmiljöproblemen med arbetstakt, jäkt och stress, utslagning och utsortering. Vi kritiserade den för att den var en ramlag. Men vi röstades ned.

När tidningen Arbetsmiljö nr 15, 1980, gjorde en förfrågan visade det sig att det bara var Verkstadsföreningens representant som var nöjd med lagen. Men ansvaret för att lagen blivit så dålig och impotent som resultatet av enkäten visar måste, som vi har påpekat i motionen, till stor del läggas på arbetarskyddsstyrelsen. Den och dess ledning har misslyckats med att fylla ramlagen med ett innehåll.

Vi har alltså kritiserat principen om en ramlagstiftning och anser som sagt att den flyttar besluten från politikerna till ett ämbetsverk. Men jag och vpk tycker att det nu är dags för riksdagens politiker att ta sitt politiska ansvar för arbetsmiljön och analysera lagens uteblivna effekter, om man avsett att med lagen åstadkomma avgörande förbättringar av arbetsmiljön.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionerna 1475 och 942. Den senare kommer John Andersson senare att beröra.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 35 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Åtskilliga av de yrkanden som har framförts i motioner om arbetsmiljöfrågor har debatterats här tidigare, vilket också framgick av Lars-Ove Hagbergs anförande. Diskussionen förs mot bakgrund av att vänsterpartiet kommunisterna har en helt annan grundsyn på arbetsmiljöarbetet än övriga partier. Detta framgår också av att det utskottsbetänkande som Lars-Ove Hagberg kritiserar så våldsamt är enhälligt.

Som framgick av vad Lars-Ove Hagberg sade anser vpk att bara genom ett förstatligande av näringslivet kan arbetsmiljökraven tillgodoses. Så länge det finns kvar enskilt ägda företag går det inte att lösa dessa frågor. Det anser alltså inte övriga partier.

Men Lars-Ove Hagberg gör ett tankefel när han säger att socialutskottet, därför att det inte delar vpk:s uppfattning, förlitar sig på att arbetsmarknadskrafterna skall lösa arbetsmiljöfrågorna. Det enda alternativet till att förstatliga näringslivet är inte att förlita sig på marknadskrafterna. Inom ramen för den blandekonomi som vi har kan statsmakterna ställa krav på en god arbetsmiljö samt ge myndigheterna och de fackliga organisationerna resurser för att hävda dessa krav. Vi har en arbetarskyddsstyrelse, vi har yrkesinspektionen, vi har arbetsmiljölagen och vi har skyddsombud på

*Vissa arbetsmil-
jöfrågor*

arbetsplatserna. Allt detta är ingrepp i marknadsekonomi som vi har gjort för att hävda kraven på en god arbetsmiljö. Det är alltså helt fel när Lars-Ove Hagberg försöker framställa det så att å ena sidan har vi vpk:s alternativ att förstäliga näringslivet, att avskaffa enskilt ägande och å andra sidan har vi socialutskottet som förlitar sig på marknadskrafterna. Så ligger det inte till. Det är inte de enda två alternativen.

Men har man den utgångspunkten är det begripligt, att vänsterpartiet kommunisterna i upphöjt förakt bara viftar undan allt som görs i dagens system – viftar undan arbetarskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen, arbetsmiljölagen och alla utredningar – och säger som Lars-Ove Hagberg att ingenting görs på arbetsmiljöområdet.

Den verklighetsbilden lär det emellertid inte vara många som känner igen. Om man har något tidsperspektiv vet man att en hel del har gjorts. De utredningar som Lars-Ove Hagberg är så hånfull mot har lagt fram förslag som har lett till förbättringar av arbetsmiljön. Och det är på den vägen som vi andra vill fortsätta. Man kan naturligtvis ha inställningen: gärna fakta men först ett rejält beslut. Vi andra tycker att det är bra om utredningar får lägga fram fakta, och sedan kan vi ta ställning till vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas.

Enligt vpk:s uppfattning bygger arbetsmiljölagen på samarbete. Det som man kallar klassamverkan är uppenbarligen något förgripligt, och därför vill man ändra på det och sätta in t. ex. en kvalificerad arbetstagsmajoritet i arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Den fråga som jag då ställer mig är naturligtvis: Varför vill vpk att det i dessa organ över huvud taget skall finnas några andra än fackliga representanter? Om man vill avskaffa kapitalägarna inom näringslivet skall de väl inte få vara med alls i detta sammanhang? Det verkar som om man inte har tänkt riktigt klart.

De flesta av vpk:s yrkanden har som sagt varit uppe till behandling tidigare. Jag hänvisar till vad utskottet har sagt, vilket Lars-Ove Hagberg i stor utsträckning också har refererat. Vi har en annan syn inte bara på de grundläggande principerna utan också på arbetsfördelningen mellan riksdagen och arbetarskyddsstyrelsen. Vi anser att det är mera meningsfullt att arbetarskyddsstyrelsen fastställer gränsvärden, bullernormer och annat än att riksdagen gör det. Vi har ju ändå möjlighet att ta upp frågorna i efterhand, om arbetarskyddsstyrelsen inte sköter sig. Men när arbetarskyddsstyrelsen precis skall ta ställning till exempelvis en lista på gränsvärden, då är det inte särskilt meningsfullt att riksdagen talar om vilka beslut arbetarskyddsstyrelsen skall komma till. Vi har förtroende för att arbetarskyddsstyrelsen kan göra en riktig bedömning i sådana här frågor.

I arbetarskyddsstyrelsen finns företrädare såväl för de fackliga organisationerna som för politiska partier, och i den mån man inte blir överens finns det alltid möjlighet för både regeringen och riksdagen att ta upp saken.

Herr talman! För att inte i onödan upprepa debatter som vi har haft många gånger tidigare och med tanke på den väldig stora skillnad i de grundläggande frågorna som råder mellan vänsterpartiet kommunisterna och övriga

partier ber jag med hänvisning till det jag nu har sagt och till utskottets betänkande att få yrka bifall till vad socialutskottet har hemställt i sitt enhälliga betänkande.

Nr 42

Torsdagen den
3 december 1981

Anf. 36 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag rekommenderar Gabriel Romanus att studera Arbetsmiljötidningen nr 15 för år 1980. Där framgår det att han har hamnat på samma linje som Verkstadsföreningen. Den kritik som jag har fört fram överensstämmer med den som kommer från dem som har erfarenhet av arbetsmiljön och av att ha jobbat med lagen i två och ett halvt år.

Sedan vill jag rätta till ett av de många misstag som Gabriel Romanus gör sig skyldig till, nämligen att vi som ett huvudmoment i behandlingen av arbetsmiljöfrågorna skulle vilja förstatliga näringslivet. Vad det gäller är inte förstatligande utan att produktionen ligger under samhällets kontroll. Det kanske i olika former – staten har ingen avgörande roll i sammanhanget. Det viktiga är ju att de som arbetar har ett avgörande inflytande över den miljö som de befinner sig i, vilket de inte har i dag.

Gabriel Romanus befinner sig alltså inom marknadsekonomin, och jag anser att den inte räcker. Marknadsekonomin står i klar motsättning till en människovänlig arbetsmiljö, vilket visar sig. Socialutskottet har ju svarat på Sten Svenssons och Bengt Wittboms motion, där de kräver acceptabel lönsamhet och effektivitet i företagen, vilket står i motsats till ackordsarbete, prestationsnormer och allt möjligt annat som skapar arbetsmiljöproblem. Den ram som Gabriel Romanus håller sig inom räcker alltså inte för att ge en bra arbetsmiljö.

Skyddsombudens roll är till stor del kringskuren. Men som vi säger i vår motion har de fackliga organisationer som varit aktiva kommit mycket längre än lagen. Vi förlitar oss mycket mer på den aktivitet som finns ute i fackföreningarna än på lagstiftningen här. Men som jag också har sagt, kommer program som förs fram i riksdagen och den fackliga aktiviteten ute på fältet till sist att bli bestämmande för hela landet.

Jag viftade alltså inte undan lagen. Vi har velat förbättra den på flera punkter.

När det gäller den kvalificerade majoriteten i arbetarskyddsstyrelsen vill jag bara peka på att LO och TCO också har fört fram krav på ökat inflytande i arbetarskyddsstyrelsen.

Vilka andra skall vi ha med? Ja, experter av olika slag, kanske myndighetsföreträdare. Om kapitalägarna skall vara kvar i arbetarskyddsstyrelsen tycker jag är en underordnad fråga. Det viktiga är ju att de arbetande har möjlighet att verkligen bestämma över sina egna förhållanden.

Arbetsfördelningen mellan riksdag och myndigheter har snedvridits genom ramlagstiftningen, det vidhåller jag. Det är en felaktig fördelning, eftersom socialutskottet inte gör de påpekanden som det borde göra.

Vad gäller gränsvärdena flyr Gabriel Romanus återigen undan. Jag har inte sagt att arbetarskyddsstyrelsen avgör i ett specifikt läge, men kan inte

Vissa arbetsmiljöfrågor

*Vissa arbetsmil-
jöfrågor*

socialutskottet fråga med vilka marginaler man sätter gränsvärdena? Kan utskottet inte peka på att vi vill ha tiofaldig säkerhetsmarginal? Nej, det gör inte Gabriel Romanus. Han förlitar sig på den ram som marknadsekonomin ger, och då ställer man tydligen inte sådana krav.

Anf. 37 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Lars-Ove Hagbergs senaste inlägg bekräftar ändå att vi har helt olika grundsyn när det gäller arbetsmiljöarbetet och det ekonomiska systemet, vilket är föga förvånande. Nu sade Lars-Ove Hagberg att det inte alls är fråga om att förstatliga utan bara om att avskaffa det enskilda näringslivet. O.K., jag tycker det är litet oklart vad vpk egentligen syftar till. Låt mig ändå konstatera, som Lars-Ove Hagberg också gjorde, att vpk anser att det inte går att skapa en god arbetsmiljö inom ramen för det ekonomiska system som vi nu har och som kan kallas marknadsekoniskt eller blandekonomiskt. Detta är den grundläggande skillnaden. Jag ville bara påpeka att det faktum att man utgår ifrån marknadsekonomin inte betyder att man överlåter arbetet för en bra arbetsmiljö åt marknadskrafternas fria spel. I vårt ekonomiska system accepterar vi ingripanden. Därför har vi arbetarskyddsstyrelse, yrkesinspektion och arbetsmiljölag. Här gäller det just ingripanden i marknadssystemet för att man skall kunna säkerställa en god arbetsmiljö. För de flesta är det bekant att resurserna för tillsynen på detta område har ökat mycket kraftigt under den senaste tioårsperioden. Även de lagliga möjligheterna att stoppa arbete m. m. har förbättrats under den perioden. Det är alltså inte fråga om marknadskrafternas fria spel – detta är en helt felaktig bild.

När det gäller fastställandet av gränsvärden vidhåller jag att det är ganska meningslöst för riksdagen att ingripa nu, eftersom man vid myndigheten står i begrepp att besluta om en ny gränsvärdeslista. Är vi inte nöjda med värdena, har vi ju möjlighet att ta upp saken senare. Den rimliga arbetsfördelningen är att, mot bakgrund av den allmänna lagstiftningen, låta arbetarskyddsstyrelsen fastställa gränsvärdena. Det är den ordning som vi med stor majoritet har beslutat och som, såvitt jag kan bedöma, också är tillfredsställande.

Slutligen menade Lars-Ove Hagberg att jag borde vara bekymrad med tanke på det sällskap som jag har hamnat i. Som jag tidigare sade är sällskapet ett enhälligt socialutskott, och det duger gott åt mig.

Anf. 38 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Vi skall börja med att konstatera att vi har olika grundsyn, men det är kanske inte det som det hela handlar om. Det gäller frågan om på vilket sätt vi skall kunna få en människovärdig arbetsmiljö. Då bör man se till vilka medel som vi skall använda. Vi har inte bestridit att insatserna har ökat under 1970-talet. I mitt första inlägg sade jag att varje gång som vi har föreslagit någonting har det tagits på allvar långt efteråt. Men då utvecklingen går så snabbt och då vi i dag har en ekonomisk kris, är det totalt sett ändå fråga om en försämring av arbetsmiljön. Resurserna räcker ju inte till. I dag prutar man ju även inom arbetarskyddsstyrelsen. Den som har

någon kontakt med det vanliga, dagliga slitet med arbetsmiljöarbete och med skyddsombud vet ju att det är det ekonomiska argumentet, dvs. profiten i företagen, som är det avgörande för vilka insatser som skall göras. Det är mycket svårare för de skyddsombud som har en progressiv syn att i dag få igenom sina krav.

Vill man ingripa skulle jag vilja fråga: Varför ingriper inte socialutskottet när det gäller olycksfall? Man förlitar sig ju bara på en myndighet. Beträffande gränsvärdena vet vi ju att dessa har blivit satta alldeles för högt med tanke på säkerhetsmarginalen. Obestridligen är det ju så i dag. Vi kan ingripa om vi inte är nöjda, sade Gabriel Romanus. När är då Gabriel Romanus och socialutskottets andra ledamöter nöjda? Ni har ju ingen mening om detta! Ni överlämnar detta åt arbetarskyddsstyrelsen utan vägledning. I arbetsmiljölagen finns stolta och fina deklARATIONER om att arbetsmiljön skall vara bra, att den inte skall skada människan osv. Men vad har nu Gabriel Romanus för gränsvärden?

Vi har sagt att vi vill ha en tiofaldig säkerhet när det gäller gränsvärden. Gabriel Romanus säger att de får göra vad de vill i arbetarskyddsstyrelsen – vi har inte någon mening om detta, men om inte vi är nöjda, så kan vi ingripa.

Då måste jag ställa frågan: Vad har egentligen socialutskottet och Gabriel Romanus för mening? Om man inte har någon mening i dag, kan man inte gärna ha någon mening sedan gränsvärdena fastställts. Någon mening bör man ju ha även i ett socialutskott.

Anf. 39 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg hoppar från tuva till tuva, tycker jag. Nu säger han att det inte handlar om att vi har olika grundsyn. Men i sitt första inlägg ägnade han en stor del av sin egen uppmärksamhet åt just skillnaden i grundsyn. Han talade om att den nuvarande lagen bygger på klassarbete och liknande, som han underkänner, och sade att enda möjligheten att få en fungerande arbetsmiljö är att vi avskaffar det nuvarande ekonomiska systemet och övergår till någonting som skulle innebära att folket bestämmer, enligt vpk:s terminologi.

Nu passar det inte längre att diskutera skillnaden i grundsyn. Nu handlar det tydligen inte om detta. Men varför då dra upp saken?

Jag har sagt att de redskap som riksdagen här med stor majoritet har beslutat om – en ramlagstiftning för bättre arbetsmiljö, en myndighet som har större frihet att ge föreskrifter än någon annan av våra statliga myndigheter och ett inflytande hela vägen ända ut på arbetsplatserna ifrån de fackliga organisationerna, med skyddsombud som har rätt att stoppa arbetet och allt detta – är den väg vi skall gå för att få bättre arbetsmiljö. Detta står vi bakom.

Nu medger Lars-Ove Hagberg att det har hänt en hel del på detta område. Det var ju väl att det kom fram.

I det första inlägget fick vi höra att ingenting görs – jag antecknade

ordagrant vad Lars-Ove Hagberg sade. Det kanske han har glömt nu, men han kan titta själv i protokollet.

Nu säger Lars-Ove Hagberg att det totalt sett har blivit en försämring av arbetsmiljön, och så talar han om att han har en sådan omfattande praktisk erfarenhet av hur det ser ut på arbetsplatserna.

Jag tror att de flesta som har en praktisk erfarenhet tycker att det totalt sett inte har skett en försämring av arbetsmiljön. Det är mycket som har förbättrats, om man ser bakåt och tänker på gamla tiders arbetsmiljö.

Att man i dag tar hänsyn till ekonomin i svenskt näringsliv tycker Lars-Ove Hagberg är någonting fult. Det skall man inte göra.

Men var hamnar vi, om man inte tar hänsyn till ekonomin? Då får man ju ingen möjlighet att sälja sina varor. Då får man arbetslöshet, men det vill vi inte ha. Därför måste man självfallet ta hänsyn till ekonomin. Men det skall inte ske på det sättet att man äventyrar människors hälsa – däremot på det sättet att en viss del av arbetsmiljöförbättringarna, som ligger inom lagens ram, får bedömas med hänsyn till ekonomin. Detta borde vara alldeles självklart.

När det gäller gränsvärdena, herr talman, skall jag be att få rätta vad jag sade förut. En utvidgad gränsvärdeslista har nyligen fastställts. Vad som skall fastställas under 1982 är normerna för buller. I båda fallen gäller givetvis att om vi tycker att arbetarskyddsstyrelsen gått för kort väg, kan vi ta upp saken. Men i och med att vi skrivit som vi gjort i utskottets betänkande, anser vi att det inte i dag finns underlag för ingripanden från riksdagen på den punkten.

Talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en motion från vänsterpartiet kommunisterna angående förbränningsmotordrivna arbetsmaskiner. Den motionen har i många år återkommit till kammaren, och utskottet samt kammarens ledamöter kommer även i fortsättningen att få dras med detta motionskrav.

Nu är det på det sättet att vi inte finner något större nöje i att upprepa motionen, utan vi gör det i vetskapen om att det för att det skall ske någon ändring på det här området måste vidtas mera bestämda åtgärder. Lika envetet som vi upprepat motionskravet, lika envetet har dock utskottet hävdat att det "i avvaktan på att pågående forsknings- och försöksprojekt skall avslutas, inte är erforderligt med åtgärder från riksdagens sida".

Denna avvaktan från utskottets sida, som följts av riksdagsmajoriteten, drabbar ju dem som arbetar med dessa maskiner, dem som arbetar i dessa slutna lokaler. Förra veckan kom en larmrapport från Japan. Enligt den hade man funnit ett samband mellan dieslavgaser och cancer. Det finns också otaliga exempel på hur människor har skadats genom denna användning av

förbränningsmotordrivna maskiner i t. ex. fartygslastrum, slutna lokaler och gruvor.

Nu hänvisar utskottet till vad man under tidigare år anfört. Då har man bl. a. sagt: Ett förbud mot dieseldrivna fordon som yrkas i motionen skulle i nu aktuella arbetsmiljöer innebära ett så drastiskt ingrepp i arbetsprocesserna att produktionen sannolikt skulle omöjliggöras.

Enligt vår mening är detta en alltför defensiv hållning till de problem som hänger samman med dessa arbetsmaskiner. Detta avvaktande påskyndar självklart inte införandet av en ny teknik; tvärtom tas det ju som en motivering för att skynda långsamt. De fackliga organisationerna har länge talat om nödvändigheten av att införa ett förbud mot användande av sådana maskiner. Vi är ense med dem om att ifall förändringar skall komma till stånd, så krävs det antingen hårt styrda åtgärder eller att man genom lagstiftning inför ett förbud. Invändningen mot att gå lagstiftningsvägen har varit, och är, att annan teknik inte finns att tillgripa, utan att man måste avvakta forsknings- och försöksprojekt.

Ett sådant försöksprojekt har pågått vid Laisvallgruvan, där man använt en eldriven hjullastare. Enligt vad vi erfarit har detta försök slagit väl ut. Den här veckan har det hållits en temadag på högskolan i Luleå, där frågan om dieseldrift diskuterades. En del föredragshållare ansåg att de flesta problemen nu har lösts, men det fanns utländska experter som menade att *alla* problem hade lösts. Det senare kan svårligen bedömas från den här talarstolen, men allt talar för att det försiktiga tassandet kring problemet – som utskottet gör sig skyldigt till – bidrar till att försena genomförandet av en ny teknik på detta område. Erfarenheterna visar att om en viss teknik förbjuds, så kommer en annan teknik tämligen snart; förbudet påskyndar införandet av den nya tekniken. I dag investeras det i nya dieseldrivna maskiner. Ingen känner sig tvingad att ändra verksamheten. De anställda får sämre hälsa eller förstörd hälsa.

Herr talman! Ett förbud mot användandet av förbränningsmotordrivna arbetsmaskiner i slutna utrymmen, genom en ändring i arbetsmiljölagen, är ett klart besked. Detta är nödvändigt för att förändringar på detta område skall komma till stånd.

Jag ber att få yrka bifall till motion 942.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2, 5–7 och 9–13 (vissa förbättringar av arbetsmiljön)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 16 för motion 1980/81:1475 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 14 (dieseldrift i slutna utrymmen)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 16 för motion 1980/81:942 av Lars Werner m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
3 december 1981

*Information om
viss rätt till jämk-
ning av preliminär
skatt*

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:14 om vissa taxeringsfrågor m. m.

Anf. 41 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Den som har nedsatt skatteförmåga på grund av stor försörjningsbörd har möjlighet att få skatteavdrag. I hushåll med flera barn och låg inkomst skall inte skatteuttaget medföra att man hamnar under existensminimum.

Men för att kunna få detta speciella avdrag måste den skattskyldige själv framställa yrkande om avdraget. Det förutsätter att den som har rätt till denna skattelindring känner till regeln.

Jag har i motion 1980/81:1143 framhållit att allt tyder på att avdragsmöjligheten är föga känd hos allmänheten. Avdraget yrkas nämligen av en mycket ringa del av det antal hushåll som enligt inkomststatistiken torde vara berättigade till det. Orsaken är helt säkert att riksskatteverket i sin deklarationsinformation har mycket begränsade upplysningar om detta – exempelvis att en familj med många barn kan få göra avdrag också vid jämförelsevis höga inkomster. Det har under hand framkommit att också de sociala nämnderna saknar vetskap om denna avdragsmöjlighet. Man ger ofta socialhjälp utan tanke på att skatten i stället borde sänkas.

Bristande deklarationsinformation om denna regel får flera inte önskvärda konsekvenser. Den som har "tur" att känna till regeln favoriseras. Andra får söka socialbidrag. Väl att märka är att de människor det här gäller har en låg ekonomisk standard.

Om denna regel allmänt utnyttjades, kunde övriga familjebidragssystem byggas upp från den utgångspunkten att de barnfamiljer där föräldrarna har normal förvärvsförmåga lever på en nivå som inte understiger existensminimum. Det skulle vara en klar fördel.

Utskottet håller med mig om att den bristande informationen har lett till att så få har utnyttjat avdragsmöjligheterna. Man skriver att utskottet inte vill bestrida att motionären till viss del kan ha rätt i sina antaganden. Så gör man en skrivning som jag uppfattar som något slags försvar eller bortförklaring. Det heter: "Misstag kan med stor sannolikhet antas förekomma – såväl till den skattskyldiges nackdel som fördel – även på grund av bristande kunskaper om andra beskattningsregler." Det kan säkert vara riktigt, men det är knappast något försvar för att det också skall gälla denna regel. Litet uppgivet konstaterar utskottet att det komplicerade skattesystem som nu gäller medför betydande informationsproblem, och man konstaterar sedan att det i första hand ankommer på riksskatteverket att lösa dem.

Utskottet anför avslutningsvis att i den mån existensminimumreglerna inte kan anses tillfredsställande behandlade i sådant sammanhang förutsätter utskottet att riksskatteverket i kommande deklarationsanvisningar eller på annat sätt utan särskild framställning härom från riksdagen förbättrar informationen på denna punkt. Jag tolkar detta uttalande som en klar

anmodan till riksskatteverket att se över informationen i denna del, och därmed har min motion haft åsyftad verkan. Jag kommer självfallet att med särskilt intresse studera kommande deklarationsanvisningar.

Nr 42

Torsdagen den
3 december 1981

Anf. 42 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utskottet har inte tagit ställning till Gunilla Andrés påstående, vare sig i fråga om att det kan finnas många skattskyldiga som inte utnyttjar möjligheten till extra avdrag för nedsatt skatteförmåga eller vad detta i så fall kan bero på. Jag kan tillägga att inkomststatistiken naturligtvis inte är någon säker källa för att man skall kunna säga att många människor inte utnyttjar möjligheten. De kan nämligen ha inkomster vid sidan om som inte är skattskyldiga. Dessutom kan de ha förmögenheter som också påverkar existensminimum. Inkomststatistiken är alltså en dålig källa. Men trots detta kan det ligga någonting i Gunilla Andrés påstående.

*Information om
viss rätt till jäm-
kning av preliminär
skatt*

Utskottet har därför endast yrkat avslag på förslaget om en framställning till regeringen i enlighet med vad som anförs i motionen. Det gör vi därför att informationen i dag troligen inte är sämre i den här frågan än i många andra frågor. Därutöver förutsätter utskottet att riksskatteverket tar del av utskottets betänkanden och att man ser över vad som kan göras i de frågor som utskottet har tagit upp inom de områden som omfattas av verkets kompetens. Därmed tror vi att de felaktigheter och den bristande information som kan finnas kommer att rättas till utan att vi skriver till regeringen.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 43 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Jag uppfattade Erik Wärnbergs inlägg på det sättet, att vi är överens om att det är viktigt att allmänheten får information om gällande regler och då också om dem som är till fördel för de skattskyldiga. För min del vill jag också säga att jag tycker att det är speciellt viktigt för de människor som kan beröras av den här regeln, eftersom de ju tillhör de ekonomiskt svaga. Det är en rättvisefråga.

Den andra sidan av denna fråga är om man kan räkna med att regeln utnyttjas, när vi utformar det sociala trygghetssystemet. Skall man alltså räkna med att regeln fungerar, eller skall man bortse från den?

Anf. 44 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det är självklart att utskottet är angeläget om att de skattskyldiga får all den information om skattereglerna som vi och riksskatteverket kan ge – inte bara i den här frågan utan också i många andra frågor som kanske är lika viktiga. Vi hoppas att riksskatteverket skall få tid och möjlighet att hitta ett tekniskt lämpligt sätt att delge människorna denna information, så att den verkligen slår igenom både på detta område och på många andra områden.

Anf. 45 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Jag är glad över att kunna konstatera att Erik Wörnberg och jag är helt överens i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Avgifter vid tingsrätt, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:15 om avgifter vid tingsrätt, m. m. (prop. 1981/82:31).

Anf. 46 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Även de minsta och obetydligaste riksdagsärenden brukar ha någon politisk mening. Men t. o. m. från den regeln finns det tydligen undantag. Föreliggande ärende är ett sådant undantag.

Låt mig högtidlighålla detta bisarra tillfälle genom att ställa tre raka frågor till skatteutskottets socialdemokratiska ordförande, som av någon anledning tycker att den borgerliga minoritetsregeringens förslag i denna fråga skall genomföras.

1. Tycker han att man under sken av att vilja spara skall åsamka det allmänna en onödigt ökning av utgifterna?

2. Hur kan det leda till en besparing för det allmänna, om man för över kostnaden för en viss rutinmässig service från en förvaltning till en annan?

3. Hur kan det leda till en besparing, när för det första en kostnadsöverföring inte i sig är någon besparing och för det andra överföringen dessutom leder till administrativa utgifter som tidigare – före överföringen – var onödiga?

Jag vill gärna ha svar på de frågorna.

Jag yrkar avslag på skatteutskottets betänkande och bifall till vpk-motionen 1981/82:80.

Anf. 47 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utskottets ställningstagande i denna fråga är av principiell natur. Utskottet ansluter sig till uppfattningen att olika myndigheter skall bokföra sina kostnader på rätt ställe för att de verkligen skall kunna bedöma om en kostnad är berättigad eller inte. Tjänster som utförs av domstolsverket utgör såvitt jag kan bedöma härvidlag inget undantag. Man måste, enligt vår uppfattning, i varje enskilt fall kunna pröva om en tjänst är värd den kostnad den betingar. Det är alltså inte fråga om att övervältra kostnader på någon annan.

Jag är inte säker på att det blir någon besparing – möjligen kan åtgärden leda till att man avstår från att ta i anspråk en tjänst, som kanske kostar en del

pengar, om denna bara rör lappri. Annars är det fråga om en princip att en tjänst som utförs av en myndighet för en annan kostnadsbokförs på rätt ställe. Vi har bara anslutit oss till den principen.

Jag tycker inte att detta är att övervältra kostnader på kommunerna, utan det är fråga om en rationell åtgärd för att redovisa kostnaderna där de egentligen hör hemma. Jag tror att detta är ett svar på Jörn Svenssons frågor, som kanske inte direkt är relevanta i sammanhanget. Man kan inte nu svara på dem på annat sätt än genom att tala om att vi inte främst syftar till besparingar utan till en riktig bokföring. Den som önskar en åtgärd får också pröva om den är värd den kostnaden och inte bara säga att denna skall betalas av någon annan. – Då spelar ju konsekvenserna av att vi ber om tjänsten ingen roll. Därför tror jag att det i något fall kan bli ett sparande, men väsentligen är det fråga om att vi anslutit oss till en princip.

Anf. 48 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Utskottet säger att man finner det naturligt att den som får en tjänst av detta slag utförd också skall betala vad tjänsten kostar. Detta skall så att säga vara en princip. Om man tycker så, fruktar jag att man inte riktigt förstått hur det går till i det praktiska dagliga arbetet ute på förvaltningarna. Det är en fullständigt omöjlig princip, och i vissa fall är det dessutom en felaktig princip. Det beror nämligen alldeles på vad det handlar om.

För det första kan det ju vara så att det över huvud taget inte är meningsfullt att debitera några avgifter, eftersom detta leder till en administration och till extra bokföring, som inte på minsta sätt står i proportion till avgiftens storlek. Då är ju hela historien fullständigt onödig och en belastning för förvaltningen i tid och pengar.

För det andra kan det faktiskt vara så, som det är när det gäller en del förvaltningstjänster, att förvaltningen faktiskt önskar och har som politisk målsättning att ett visst material och en viss information skall föras ut och bli mera kända bland allmänheten, bland organisationer, inom näringslivet osv. Då är det ju av den anledningen felaktigt att belägga tjänsten med avgift. Man måste hela tiden se till ändamålet.

Man kan inte ha den här abstrakta principen som ni har, eftersom den leder till orimligheter och obekvämlighet ute i förvaltningarna – kanske inte så stora, men ändå fullständigt onödiga i denna kostnadsbesparingarnas tid.

Vad det här gäller är att vissa tjänster som kommunala myndigheter tidigare åtnjöt nu skall avgiftsbeläggas. Det är fråga om sådana handlingar som de här kommunerna, såvitt jag förstår, måste förskaffa sig, helt enkelt av det skälet att de har sina skyldigheter som fastighetsbildningsmyndighet. Tidigare har kommunerna inte betalat för dessa handlingar, men nu skall de göra det. Denna betalning skall då bokföras på två ställen, och man skall hålla reda på vad avgifterna avsett. Man skall räkna kassor i slutet av varje budgetår för att man skall se hur mycket den och den inkomstkällan gett – fullständigt i onödan. Jag kan inte förstå annat än att detta är en totalt meningslös överföring från en del av den allmänna administrationen till en annan del av den allmänna administrationen. Jag kan inte se att detta har

något som helst berättigande, eftersom kommunerna rimligtvis inte kan bli avskräckta av detta när det gäller handlingar som de så att säga är mer eller mindre skyldiga att ta ut i sin egenskap av fastighetsbildningsmyndighet.

Detta är en total administrativ meningslöshet, som bara kommer att leda till mera besvär. Och då tycker jag inte att man kan påstå vare sig att det är principiellt meningsfullt eller att det leder till någon besparing. Det ställer i verkligheten bara till besvär och medför kostnader.

Anf. 49 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag tycker inte att principen är så särskilt orimlig. Om riksdagsmännen reser med statens järnvägar, så skall riksdagen betala härför till statens järnvägar. Om det ena statliga verket använder tjänster av det andra verket, så bör det statliga verk som gör tjänsten ta betalt på något sätt. Vi har i dag exempelvis tjänstebrevsrätten. Postverket tar betalt av alla statliga myndigheter för att de får skicka brev "gratis". Vi har genomfört denna princip på ett stort antal områden, och jag tror inte att Jörn Svensson tycker att det är orimligt. Varför är det då orimligt i det här fallet? Skälet tycks vara att kommunerna har en del uppgifter som kräver att dessa tjänster utförs av ett statligt verk och att andra statliga myndigheter har skyldighet att göra saker som måste kräva en tjänst av domstolsverket. Men då är det ju ingen större orimlighet om detta bokförs på rätt ställe, så att man ser vad dessa tjänster egentligen kostar. Jag tror inte att denna administration är särskilt dyrbar. På något sätt måste man ändå ha en bokföring i de olika verken.

Jag tycker alltså att principen är rimlig. Den är alltså inte, som Jörn Svensson påstår, fullständigt orimlig. Det är rimligt att kostnaderna betalas där de uppstår och inte på något annat sätt. Sedan kan man säga att det är möjligt att en kommun eller ett statligt verk, som nu får betala tjänsterna, kanske hellre avskriver en mindre fordran än anlitar domstolsverket, som det kanske kostar hundratals kronor att anlita. Att avskriva på det sättet är kanske ingenting att eftersträva, men ur samhällets synpunkt blir det mycket billigare om man gör så, och det är väl där besparingen kommer att ligga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 50 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Nu gör väl ändå Erik Wörnberg jämförelser som visar en rätt bristande kännedom om det verkliga livet.

För att ta exemplet med riksdagsmännens resor: Om jag räknar rätt i huvudet lär årskorten kosta 2–2 1/2 milj. kr. per år. Och den administration som behövs för att en gång om året inköpa korten är naturligtvis obetydlig. Det är alltså klart att när det gäller sådana storleksordningar, proportioner av det slaget, så håller naturligtvis principen.

Men när det gäller allsköns småhandlingar och småärenden – som skall noteras av kontorister varenda gång någon struntsumma skall byta ägare i samband med en konkret tjänst – kan systemet bara leda till mer besvär och

ökade kostnader. Och eftersom det var ett uttryckligt argument i propositionen – om jag inte minns fel – att det var fråga om en besparing, även om man sade att den var liten, tycker jag att förslaget borde avvisas. Det är ju ingen besparing – det är en kostnadsökning, naturligtvis inte av någon överväldigande storlek men en totalt meningslös sådan.

När Erik Wärnberg t. o. m. förnekar att det är en kostnadsövertäring, förstår jag inte alls hur man resonerar i skatteutskottet. Om en kostnad tidigare har åvilat en viss förvaltning och man sedan flyttar över den till en annan förvaltning, är det väl en kostnadsövertäring? Och om man då dessutom påstår att denna kostnadsövertäring skall leda till en besparing, förstår jag inte hur det hela går ihop.

Jag medger att man i budgetpolitiska kretsar i den nuvarande regeringen ofta tänker på detta sätt och vidtar åtgärder som ger sken av att man är ambitiös när det gäller att spara. Men jag tycker att skatteutskottet – med den ordförande utskottet har – borde ha så pass mycket erfarenhet att sådant här genomskådas.

Anf. 51 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jörn Svenssons anklagelse för att vi lever i en annan värld än den riktiga och inte har någon som helst kännedom om de verkliga förhållandena i livet tar jag med ro. Jag har en känsla av att jag kanske kan litet mer om livet än Jörn Svensson – jag har i varje fall varit med litet grand längre.

Jag tog exemplet med riksdagsmännens resor. Men då var det fråga om så stora pengar att Jörn Svensson tyckte att det var rimligt med bokföring. Då skall jag tala om för Jörn Svensson att det är småsummorna med reseräkningar i det här huset som tar det mesta arbetet. Skall vi inte bokföra dem på riksdagen utan låta SJ stå för de kostnaderna? Det är kanske lika mycket arbete med att bokföra en reseräkning som gäller på några kronor som med att bokföra en reseräkning som gäller hela årskortet – betydligt mer än 2 milj. kr. Men jag kan ju inte begära att Jörn Svensson skall ha reda på hur mycket resorna kostar.

I andra sammanhang håller vi på och delar på småsummor som inte är av principiellt annorlunda karaktär – då tycker vi att rätt verk skall betala kostnaden. Och vi tycker från utskottets sida detsamma när det gäller domstolsverket – rätt verk skall betala kostnaden.

Anf. 52 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Erik Wärnberg väljer verkligen dåliga exempel. Reseräkningarna är ju ett ökänt exempel på ett byråkratiskt kineseri som kunde ha förenklats betydligt och där skatteutskottet kanske rent av kunde ha tagit initiativ.

Men det är ju en väldigt stor skillnad. Erik Wärnberg, mellan att betala administrationskostnaden för en tjänst på 2–3 milj. kr. en enda gång om året och att ha ett system där allt större delar av förvaltningen – för det här systemet, avgiftsraseriet, breder ju ut sig – skall låta sin kontorspersonal

syssla med struntärenden och struntkostnader på några tiotus. Det hade varit mycket enklare att låta allmänheten, organisationer och i synnerhet kommuner och andra förvaltningar få de här tjänsterna gratis.

Systemet har gått till överdrift och ställer till så otroligt mycket besvär fullständigt i onödan – det finns viktigare saker att syssla med ute på förvaltningarna än sådana här småsaker.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 80 av Lars Werner m. fl.

16 § Vatten- och luftvård

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1981/82:12 om vatten- och luftvård.

Anf. 53 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 12 till innevarande riksmöte behandlas motioner om vatten- och luftvård. Motionen 1980/81:1094, yrkande 2, som jag nu skall tala för, berör luftvården i den meningen att den vill skydda ozonskiktet kring jorden.

I motionen yrkas att regeringen skärper bestämmelserna kring freonhanteringen i Sverige med inriktning att utsläppen till luften minimeras. På detta yrkande svarar utskottet med att föreslå att motionen lämnas utan ytterligare åtgärd, som det brukar heta när man ändå ansett sig ha vidtagit vissa åtgärder i den riktning motionen syftar.

I motionen framhåller vi att det ozonskikt som finns på 15–50 km höjd över jordytan är livsviktigt för allt biologiskt liv på jorden. Det har visat sig att vissa ämnen som framställts inom det mänskliga industrisamhället kan verka nedbrytande på detta ozonskikt och minska detta skikts skyddande förmåga mot ultraviolett strålning från solen. I motionen framhålls betydelsen av att internationella åtgärder vidtas, eftersom ozonskiktet omsluter hela jorden och sålunda i högsta grad är internationellt. Vad vi yrkar i motionen är dock endast att skärpta åtgärder vidtas inom Sverige. I motionen har freon användningen i Sverige uppskattats till 2 000 ton per år.

Vad svarar då utskottet på det som framförts i motionen? Jo, man lämnar en utförlig redovisning av främst det internationella läget i vad gäller att minska utsläppen av freoner i atmosfären. Man påminner om att i Sverige är freoner i sprayförpackningar förbjudna sedan den 1 juli 1979. Det har vi också konstaterat i motionen. Får jag då samtidigt påminna om att vi från vpk långt innan detta förbud infördes motionerat om att få ett sådant förbud, som naturligtvis är mycket bra och bör föranleda efterföljd i andra industriländer. Men det som vi vill ha skärpta restriktioner kring är den kvarvarande industriella hanteringen av freoner i Sverige.

Utskottet hänvisar till arbetsgruppen för produktkontroll inom den

nordiska ämbetsmannakommittén, som kommit fram till en betydligt högre siffra för den årliga freonanvändningen i Sverige än den vi uppskattningsvis kommit fram till i vår motion, nämligen 3 900 ton CFC-föreningar. Denna betydligt högre siffra, nära ett halvt kilo per invånare och år, stärker ju ytterligare motivet för att så liten del som möjligt av denna mängd kommer ut i atmosfären. Ett minimikrav borde vara en noggrann kartläggning av hur mycket som slipper ut i dag och vad som kan göras för att praktiskt taget stoppa sådana utsläpp. På längre sikt måste inriktningen vara att ersätta freoner med andra och oskadligare ämnen. I utskottets skrivning meddelas också att FN:s miljövärdsstyrelse i en forskningsrapport kommit fram till att den nedbrytande verkan på ozonskiktet som man tidigare befarat kanske är mindre än vad man antagit. Men samtidigt konstateras i rapporten att den typ av ultraviolett strålning ökar som påverkar ekosystemet negativt och bl. a. skadar plankton och fiskägg.

Utskottet påpekar att Sverige är aktivt på det internationella planet och verkar för att få fram ett gemensamt nordiskt förslag till en internationell konvention och att arbetet med en sådan konvention har påbörjats. Detta är naturligtvis bra, men samtidigt måste vi i Sverige söka ligga främst i vad gäller att minimera freonutsläppen till atmosfären.

Sista stycket på s. 3 i utskottets betänkande börjar med en mycket stark skrivning som varje motionär i denna fråga måste vara nöjd med. Men skall man leva upp till den också nationellt, måste det till skärpta åtgärder mot utsläpp av freoner till atmosfären, så länge som dessa ämnen fortfarande används i landet. Ett långsiktigt arbete för att få fram ofarliga ersättningsämnen måste samtidigt bedrivas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motion 1980/81:1094, yrkande nr 2.

Anf. 54 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Det är en mycket viktig fråga som vänsterpartiet kommunisterna tar upp i sin motion. Per Israelsson har också väl utvecklat synpunkterna och kraven på åtgärder. Att det är en viktig fråga understryks av att det förekommit många motioner i ärendet. Riksdagen har behandlat motionerna med all den noggrannhet man kan begära. Utskottet har därvid bl. a. framhållit att olika åtgärder till skydd för ozonskiktet vidtagits såväl på det nationella planet som internationellt. I betänkandet finns en fyllig redogörelse för vilka organ som arbetar med den problematik som finns i förstörelseprocessen beträffande ozonskiktet kring jorden. Sverige deltar mycket aktivt i detta arbete.

I april 1981 beslöt FN:s miljöstyrelse att inleda arbetet med en internationell konvention på området. Från svensk sida har ett förslag till konventionstext utarbetats, som f. n. diskuteras i den nordiska kretsen. Tanken är då att ett nordiskt förslag så småningom skulle kunna ligga till grund för det fortsatta konventionsarbetet. Per Israelsson har också nämnt de här sakerna.

Av den lämnade redogörelsen framgår att sådana åtgärder kan bli

effektiva endast i den mån som de får internationell tillämpning. Mot den bakgrunden är det, som utskottet tidigare framhållit, tillfredsställande att arbetet på att utarbeta en internationell konvention till skydd för ozonskiktet nu kommit i gång och att man från svensk sida intar en ledande ställning i detta arbete.

Vidare är det givetvis så, att man finner det angeläget att det nordiska arbetet på att få fram ersättningsämnen för sådana här klorföreningar i industriprocesser leder till snabbt resultat och kan utnyttjas i såväl inhemsk som utländsk industri. Vi får väl vara övertygade om att man arbetar med dessa problem också på andra håll i världen.

Som sagt: Det är en mycket viktig fråga som vi gemensamt behöver stötta upp. Vi finner ändå att de åtgärder som är vidtagna och det arbete som pågår inte ger oss anledning att gå motionärerna till mötes genom ett tillkännagivande. Vi menar att de här frågorna bearbetas med allt det allvar som vi kan påfordra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 55 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Börje Stensson och jag är rätt överens i den här frågan. Bara någon kommentar utöver vad jag tidigare sade.

Ett område där man kan riskera att freonanvändningen kommer att öka är i värmepumpar. Den ökande användningen av värmepumpar är en önskvärd utveckling från ekonomisk synpunkt och från energisparsynpunkt. Men det kanske inte vore så bra om man där måste använda freoner som medium. Det vore önskvärt att man hittade ersättningssubstanser som fungerade ungefär lika bra.

Som jag sade tidigare var förbudet att använda freoner i sprayförpackningar mycket bra. Det var, vill jag påstå, en ren lyxanvändning av ett olämpligt ämne.

Som jag tidigare sade uppgår den nuvarande användningen av freoner enligt den redovisning utskottet har gjort till nästan ett halvt kilo per invånare och år, och det är rätt mycket. Det motsvarar kvantitativt ungefär den mängd kemikalier som jordbruket använder som bekämpningsmedel. Det är inte försumbart.

Så länge vi använder freoner, alltså klorfluorkolväten, i Sverige bör vi därför se till att hålla dem slutna och inte släppa ut dem i atmosfären. Det är om ett beslut i den riktningen som vi har motionerat, och det är om en utveckling i den riktningen som utskottet har skrivit starkt. Jag finner det ändå lämpligt att yrka bifall till motionen.

Anf. 56 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Det är riktigt att man, som Per Israelsson här påpekar, kan riskera en ökad användning. De tal som nämns i betänkandet understryker klart vikten av att man får till stånd en kartläggning.

När man väl börjar kartlägga användningen av en viss hälsofarlig vara eller, som i det här fallet, en vara som är farlig för ozonskiktet, finner man

ofta att den används ännu mer än vad man hade trott. Detta understryker också vikten av att man fortsättningsvis bearbetar dessa frågor.

Det är produktkontrollnämnden som har att fatta beslut om och meddela föreskrifter om avsteg från förbudet mot import och tillverkning av aerosolförpackning. Det är att räkna med att produktkontrollnämnden nu är ännu mer uppmärksam än man tidigare har varit.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för motion 1980/81:1094 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:5 om medborgarskapslagen

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Datateknikens effekter på arbetslivet

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:6 om datateknikens effekter på arbetslivet.

Anf. 57 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Den grundläggande drivkraften för den tekniska utvecklingen under kapitalismen är det ständiga behovet av större profiler. Profiten är källan till kapitalets förmering och därmed ett livsvillkor för kapitalismen som ekonomiskt system. Kapitalismen söker tekniska lösningar som förändrar arbetsprocessen, så att arbetaren för samma lön och på samma tid kan producera mera.

Under kapitalismen återspeglar tekniken de rådande maktförhållandena. Med dess hjälp skapar kapitalägarna sin industriella organisation, genom vilken de utövar sin makt på arbetsplatserna och därmed även i samhället. Storskalig teknologi, löpande band, prestationslönesystem osv. används inte endast för att öka profiterna utan också för att fränta de arbetande kontrollen över deras eget arbete och därigenom befästa kapitalägarnas makt.

Om arbetarna anammar kapitalismens teknologi oförändrad, får de kapitalismens industriella organisation på köpet, och de arbetandes frigörelse kommer att försvåras eller förhindras.

Med hjälp av datatekniken söker kapitalägarna nu få fullständig kontroll över arbetsprocessen. Med projektet "SAF:s nya fabriker" drar de upp en

Nr 42

Torsdagen den
3 december 1981

*Datateknikens
effekter på arbets-
livet*

strategi för en arbetsorganisation där beslutsfattandet centraliseras till datoriserade styr- och kontrollenheter med en f. ö. decentraliserad produktion, där de arbetande isoleras från varandra i lätttrörliga småfabriker.

Samma utveckling sker också inom traditionella kvinnobrancher såsom handel, bank och kontor. Många är de kvinnor som under 1980-talet riskerar att få se sina jobb totalt förändrade. Tekniken bidrar till att förstärka den kvinnodiskriminerande arbetsfördelning som råder. Det tydligaste uttrycket för detta är de grannskapscentraler och fjärrkontor som startats.

En stor del av den tekniska utvecklingen och forskningen sker dessutom för militära ändamål. När den civila sektorn sedan tillgodogör sig dessa tekniska landvinningar, tar man över system som redan från början är deformerade genom sitt ursprung.

Datorer, robotar och annan modern produktionsteknik har under 1970-talet bidragit till en utveckling av de materiella produktivkrafterna. Samma teknik har också bidragit till att många lönearbetande berövats sitt gamla yrkeskunnande, ytterligare tappat kontrollen över arbetsprocessen eller rent av kastats ut i arbetslöshet. Denna utveckling accelererar under 1980-talet och är ett hot speciellt mot kvinnors och ungdomars rätt till arbete. De utgör den huvudsakliga arbetskraften inom de rutinbetonade yrken som i första hand kommer att automatiseras.

Ett rättvist, jämlikt och solidariskt samhälle ställer människornas behov i förgrunden. De tekniska lösningarna skall ha sin grund i människors krav på samhället. De skall bana väg för och understödja en demokratisk arbetsorganisation. Människors behov av ett arbete som är både meningsfullt och skapande och som ger gemenskap med andra människor måste vara det rättvisa, jämlika och solidariska samhällets utgångspunkt för teknisk forskning och utveckling.

Ett sådant samhälle måste därför välja tekniska lösningar som ger en produktionsapparat som inte skadar människan, som står i samklang med naturen och inte förstör miljön eller tömmer jorden på råvaror utan som skapar produkter som är ofarliga och fyller verkliga behov.

Det kapitalistiska samhället är det rättvisa, jämlika och solidariska samhällets motsats. Där är människor arbetskraft, inte människor. Det är därför viktigt att kampen bedrivs redan nu, för att vi skall kunna nå fram till utveckling av en teknik som uppfyller fackliga krav på arbetarkontroll över produktion, arbetsorganisation och ett meningsfullt arbete.

Det är därför viktigt att ställa följande krav i den fackligt-politiska kampen:

Facklig vetorätt, dvs. att ny teknik och arbetsorganisation bara får införas med fackets godkännande.

Övergång från löne- till produktionsskatt, vilket motverkar att arbetskraft ersätts med maskiner och ny teknik.

De vinster som kan göras med ny teknik skall komma hela samhället till del. De skall användas för att förkorta arbetstiden till sex timmars arbetsdag och för att skapa nya arbetstillfällen inom industri och gemensam sektor.

Data- och elektronikindustrin nationaliseras och ett nordiskt industrisam-

arbete eftersträvas. Tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete skall styras av samhället och ha sina utgångspunkter i människors behov av arbete, god hälsa och ren miljö. Facket måste också få möjlighet att styra teknikutvecklingen, t. ex. genom ett fackligt forskningsinstitut och genom att fackliga forskningskonsulter ges utrymme för enpartsforskning.

Grundutbildningen måste inriktas på att ge alla elever en utbildning i datalära, så att de får lära sig att se de positiva och negativa konsekvenserna av datorisering.

Yrkesutbildningen skall ge kunskap om de datatekniska tillämpningarna, men detta får inte ske på bekostnad av inläring av de grundläggande yrkeskunskaperna inom varje bransch.

Arbetarrörelsen måste föra den här kampen med insikt om vilka som i dag har ägandet och den avgörande makten, kunskaperna och alternativen och även styr forskning, utvecklingsarbete och utbildning. De arbetandes fackliga organisationer måste rustas till kamp för en arbetsorganisation och tekniska lösningar som utgår från de arbetandes behov. Facket måste utarbeta egna alternativ och bedriva ett självständigt forsknings- och utvecklingsarbete om teknik och arbetsorganisation.

Det viktiga är följande. Arbetets organisation och arbetets innehåll, liksom produkternas och tjänsternas kvalitet, skall vara bestämmande för valet av tekniska lösningar. Tekniken skall användas för att vidga arbetsinnehållet och för att öka de anställdas kunskaper om sitt yrke och sin arbetsplats. Teknik och arbetsorganisation måste motverka uppdelning av arbetet, isolering och ensamarbete. Övervakningsarbetet skall kombineras med skapande arbete. Företags och myndigheters användning av hemdatorer, grannskapscentraler och fjärrkontor måste bekämpas. Datateknik får inte användas för att mäta arbetsprestationer och därmed skapa nya former av prestationslöner. Ingen skall vid införande av ny teknik få försämrad lön, försämrat arbetsinnehåll eller tvingas ut i arbetslöshet, och alla skall garanteras rätten till vidareutbildning för att kunna utföra ett meningsfullt arbete. De här kraven och principerna är viktiga för arbetarrörelsen och fackföreningsrörelsens fortsatta arbete. Det är den kampen som måste föras nu, trots de nuvarande begränsade fackliga rättigheterna. Lagar och avtal som ger fackföreningsrörelsen makt och kontroll över teknikens användning och utveckling kan bara tvingas fram genom en aktiv kamp.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 394, där de här principerna tas upp. Utskottet hänvisar till att regeringen tänker komma med förslag i vår. Som vi nämnt i vår motion är inga nya ställningstaganden aktuella, utan allt är bekant. Vi tycker att det går att besluta om huvudprinciperna redan nu. Det som är förvånande i det här betänkandet är att socialdemokraterna så okritiskt accepterar den kapitalistiska användningen av tekniken.

Anf. 58 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag skall be att få fästa Lars-Ove Hagbergs uppmärksamhet på att utskottet på s. 3 i sitt betänkande noterar att förhandlingar ånyo har upptagits mellan parterna om ett centralt medbestämmandeavtal på den

Torsdagen den
3 december 1981

*Datateknikens
effekter på arbets-
livet*

enskilda sektorn. Det finns ingen anledning för lagstiftaren att agera i nuvarande situation, allra minst på det sätt som motionärerna har tänkt sig.

Med hänvisning till den redovisning som utskottet gör i övrigt beträffande det omfattande utredningsarbete som har pågått och som pågår, liksom till vad som redovisas rörande arbetslivscentrum, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 59 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det pågår medbestämmandeavtalsförhandlingar. Förmodligen kommer de flesta, som vill ha ett ordentligt avtal i vad gäller s. k. ny teknik och datorisering, inte att finna det stöd som behövs. De förslag som sedan tidigare föreligger från LO, PTK och Svenska arbetsgivareföreningen ger stöd för det antagandet. Därför menar jag att det här är nödvändigt.

I övrigt har Sten Svensson och jag helt olika utgångspunkter när det gäller makten och kontrollen över teknikens användning. Jag tycker att de arbetandes synpunkter skall vara vägledande för samhället. För mig är detta naturligt, eftersom de arbetande utgör flertalet och är de som producerar och drabbas.

Anf. 60 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Visst har Lars-Ove Hagberg och jag olika utgångspunkter. Men jag konstaterar att jag uppenbarligen har en betydligt större tilltro än han till parterna när det gäller möjligheterna för dem att själva göra upp i dessa frågor. Lars-Ove Hagberg har kanske inte läst dagstidningarna i dag. Jag har noterat att parterna har uttalat sig beträffande den pågående förhandlingen om ett nytt medbestämmandeavtal på SAF-området. Det har ju kommit klarsignaler från alla berörda, så enligt uppgift är både LO, PTK och SAF nära en uppgörelse. En av parterna har uttalat sig i tidningen, nämligen ombudsmannen inom SIF Stig Ahlin. Han företräder ju en grupp som i högsta grad är beroende av utvecklingen på dataområdet. Han bekräftar att man avser att börja med medbestämmandet vid införandet av ny teknik och datorisering. I en kommentar till artikeln, där man alltså redovisar att en uppgörelse ligger inom räckhåll, säger Stig Ahlin följande: "När alla andra länder gör allt för att förbättra industrins produktivitet så får vi söka våra lösningar och varför inte i ett medbestämmandeavtal."

Jag konstaterar alltså, att parterna är på väg att lösa problemen på det sätt som traditionellt har kännetecknat svensk arbetsmarknad. Det är alltså helt onödigt att, som vpk föreslår, lagstifta om vetorätt och annat.

Anf. 61 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Sten Svensson har tilltro till arbetsmarknadens parter. Till min förfäran konstaterar jag att det nu ser ut att bli ett avtal ovanför huvudena på dem som har dessa problem. Det som signaleras är ju långt ifrån de ursprungliga kraven.

Frågan om vetorätt när det gäller införande av ny teknik kommer inte att finnas med i det avtalet, enligt de signaler som finns i dag.

Det är kanske typiskt att Sten Svensson är så nöjd med detta avtal. Det är måhända också ett tecken på vad som är på väg att hända, och det kan också förklara varför socialdemokraterna är så tysta på denna punkt.

Anf. 62 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att vpk står isolerat i denna bedömning av tilltron till parterna. Ett enhälligt utskott har utgått ifrån att man löser detta avtalsvägen.

Anf. 63 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag har i en tidigare debatt i dag pekat på dem som står i den verkliga hetluften när det gäller arbetsmiljön. Det är de som skall uttala sig om lagen och om parternas handläggning.

Själv är jag i gott sällskap när det gäller datateknik och annan ny teknik. De som är utsatta för den kommer absolut inte att vara nöjda med ett sådant medbestämmandeavtal.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles med 276 röster mot 16 för motion 1980/81:394 av Lars Werner m. fl.

19 § Föredrogs

Civilutskottets betänkanden

1981/82:5 om förhållandet mellan församlingsindelningen och fastighetsindelningen (prop. 1981/82:47)

1981/82:6 om förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82, såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1981/82:25)

1981/82:7 om förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82, såvitt avser kommundepartementets verksamhetsområde (prop. 1981/82:25)

Vad utskottet hemställt bifölles.

20 § Anmäldes och bordlades

Skrivelse och proposition

1981/82:75 med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen

1981/82:80 om ändrade avdragsregler för vissa förskottsräntor

21 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1981/82:152 av *Sven Andersson* och *Johan Olsson*

1981/82:153 av *Johan Olsson* och *Sven Andersson*

med anledning av proposition 1981/82:71 om ny anställningsskyddslag
m. m.

1981/82:154 av förste vice talmannen *Ingegerd Troedsson* och *Gunnar Biörck*
i Värmdö

1981/82:155 av *Lena Öhrsvik*

med anledning av proposition 1981/82:72 om ändringar i lagen om beredande
av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV), m. m.

22 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställts

den 3 december

1981/82:97 av *Pär Granstedt* (c) till arbetsmarknadsministern om införande
av metanol som drivmedel:

Beslutsprocessen när det gäller Stockholmsregionens framtida energiför-
sörjning pågår f. n. STOSEB:s, Storstockholms Energi AB. utredning
STOSEB 80 är nu föremål för remissbehandling i kommunerna.

Det alternativ som tidigare framställts som huvudalternativ, hetvatten från
Forsmarks kärnkraftsanläggning, tycks bli allt mindre aktuellt. Förutom de
tung principielle invändningar som måste resas mot detta projekt tycks allt
fler inse de stora tekniska och ekonomiska svårigheterna med detta
projekt.

Som ett alternativ till Forsmarksprojektet redovisade Folkkampanjen mot
kärnkraft och centerpartiet en energiförsörjning baserad bl. a. på stora
värmepumpar och det s. k. Nynäskombinatet. Att det är önskvärt att dessa
bägge komponenter bör ingå som viktiga led i regionens energisystem börjar
nu stå klart för allt fler.

Nynäskombinatet är ett projekt där i första hand kol förgasas och kan
nyttiggöras som gas, metanol och hetvatten. Hetvattnet och gasen kan
användas för Storstockholms värmeförsörjning. På sikt kan gasen också
komma till användning för elproduktion i kombiverk med betydligt högre
utbyte än i vanliga kraftvärmeverk. Metanolen kan utnyttjas för att minska
oljeberoendet i vår drivmedelsförsörjning.

Hetvattenleveranserna skulle kunna tillföra Stockholmsregionen 3,5 TWh
värme varav ca 1 TWh tillvaratas genom värmepumpar som sänker
returvattnets temperatur till 20° C. Ytterligare 2,5 TWh tillförs som el och
värme från bränslegas.

Det här systemet ger upphov till minimala miljöbelastningar. Svaveldioxidutsläppen beräknas minska med 10 000 ton/år. Oljebehovet minskar, enbart som följd av detta projekt med drygt en halv miljon ton.

Dessutom skulle energikombinatet leverera ca 700 000 ton metanol. Detta kan användas antingen direkt som drivmedel eller omvandlas till syntetisk bensin.

Transportsektorn är f. n. till 97 % beroende av olja. Oljeersättningsdelegationen har fastslagit att metanol är det för svenska förhållanden lämpligaste alternativa drivmedlet.

Nynäskombinatet skulle kunna producera metanol som kan täcka 10 % av det svenska drivmedelsbehovet. Det skulle innebära en oljebesparing med ytterligare ca en halv miljon ton. Råvarupriset är fortfarande något högre än bensin, men skillnaden inskränker sig till ca 50 öre/liter.

Flera olika införandestrategier kan tänkas. Bensin med upp till 5 % inblandning av metanol kan användas utan förändring av dagens bensinmotorer. För bilisten uppstår ingen märkbar skillnad. En sådan strategi, M 5, skulle kunna ge avsättning för ungefär hälften av Nynäskombinatets planerade produktion.

En 15-procentig inblandning, M 15, kan ske med måttliga förändringar av dagens bensinmotorer. Inblandningen kan ske i helt blyfri bensin, eftersom metanolen har samma oktanhöjande effekt som blyet. Därmed uppstår en stor miljöfördel. M 15 förutsätter dock en viss internationell samordning. Försöksprojekt är också i gång både i Sverige och utomlands.

Drift på ren metanol, M 100, förutsätter helt anpassade motorer. Fördelen med M 100 är att vi får en fordonspark som är helt oberoende av oljetillförsel. I första hand är M 100 intressant för avgränsade fordonsgrupper, som t. ex. försvarets, polisens och bussbolags fordon.

Det kan konstateras att ett införande av M 15 skulle innebära en avsättning för hela Nynäskombinatets tänkta produktion.

Detsamma skulle åstadkommas genom att man inför M 100 för vissa fordonsparker och M 5 i övrigt.

Om man väljer att omvandla metanolen till syntetisk bensin, kan man använda dagens motorer och distributionssystem oförändrade, men får å andra sidan en högre drivmedelskostnad.

En inhemsk metanolproduktion skulle ha stora fördelar ur energipolitisk synpunkt. Den skulle vara ett verksamt bidrag till att minska vår oljeanvändning, och detta i en sektor där få alternativ står till buds.

Vår försörjningsberedskap skulle kraftigt förbättras. Kolet är mindre känsligt ur försörjningssynpunkt än olja. Det är också möjligt att ställa om produktionen till användning av inhemska bränslen.

Bäst ur beredskapssynpunkt är förmodligen en kombination av M 100 och M 5. I en bristsituation finns då en fordonspark som är helt anpassad till metanoldrift. Genom att ställa om andra bilar till 15 % inblandning kan man, när så erfordras, ytterligare minska bensinbehovet.

Även M 15 innebär en bättre beredskapssituation. Genom att i en bristsituation utnyttja en del av metanoltillgången för framställning av

Torsdagen den
3 december 1981

*Meddelande om
frågor*

syntetisk bensin kan en begränsad bilpark hållas i gång även om vi för en längre tid helt ställs utan oljetillförsel.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att ett genomförande av Nynäsprojektet dels skulle ge ett mycket positivt bidrag till Stockholmsområdets energiförsörjning, dels skulle skapa en möjlighet att lindra vårt extrema oljeberoende på transportsidan. Ett förverkligande kräver dock att statsmakterna fastlägger en strategi på metanolområdet. Ju förr en sådan strategi fastställs, desto bättre kan de möjligheter som Nynäskombinatet öppnar tas till vara.

Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att ställa följande fråga till statsrådet Eliasson:

Är statsrådet beredd att ta initiativ så att en strategi för införande av metanol som drivmedel kan fastläggas så snart som möjligt?

23 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 december

1981/82:157 av *Sven Munke* (m) till jordbruksministern om översyn av bestämmelserna rörande import av plantor:

En enligt mångas uppfattning meningslös förstöring av ett parti rhododendronplantor för 18 000 kr. ägde rum i början av november i Staffanstorps. Det gällde ett parti rhododendronplantor som importerats hit för ett och ett halvt år sedan från Holland. Exportören hade angivit på införselhandlingarna att det gällde "Rhododendron utan knop(p)". Sådana plantor får införas, men rubriceringen skall då vara TVK (till vidare kultur). Importören sökte dispens hos lantbruksstyrelsen, som dock ej beviljades. Importören överklagade i kammarrätt och regeringsrätt med negativt resultat. Växterna som var fullt friska måste enligt bestämmelserna ändå förstöras. Så skedde också, och importören förlorade 18 000 kr.

Är statsrådet beredd att medverka till att bestämmelserna för införsel av plantor ändras så att liknande incidenter som den beskrivna i framtiden inte upprepas?

1981/82:158 av *Sven-Erik Nordin* (c) till justitieministern om röstmottagning hos svensk utlandsmyndighet i Västtyskland:

Sedan lång tid tillbaka anordnas i samband med allmänna val i Sverige röstmottagning hos våra utlandsmyndigheter. Vid valet 1979 anordnades sålunda röstmottagning hos 250 utlandsmyndigheter, varvid omkring 20 000 röster avgavs.

Denna typ av röstmottagning tillåts i alla länder utom Schweiz. Emellertid har nu Förbundsrepubliken Tyskland i en cirkulärnot meddelat samtliga

beskickningar i Västtyskland att man inte är beredd att acceptera röstmottagning vare sig på ambassader eller på konsulat. Som följd härav kunde någon röstmottagning inte äga rum i Västtyskland vid det norska stortingsvalet 1981. Man hävdade nämligen från västtysk sida att röstmottagning inte omfattas av de Wienkonventioner som reglerar diplomatiska och konsulära förbindelser.

Västtysklands inställning får därmed inverkan på Sveriges planering inför de allmänna valen 1982 och berör direkt ca 1 500 svenska medborgare.

Med hänvisning till det anförda vill jag rikta följande fråga till justitieministern:

Vilka åtgärder ämnar den svenska regeringen vidta för att möjliggöra att röstmottagning kan anordnas i Västtyskland inför 1982 års val?

1981/82:159 av *Allan Åkerlind* (m) till statsrådet Karin Andersson om tillämpningen av begreppet politisk flykting:

Statens invandrarverk har behandlat ansökningar om uppehållstillstånd från ett sextiotal chilenska medborgare, som alla har åberopat politiska skäl för att få stanna i Sverige. Det rör sig om ca 20 "huvudmän" jämte deras hustrur och barn. Gemensamt för alla i gruppen är att de tillhör mormonkyrkan (Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga). Den 15 oktober 1981 fattade invandrarverket beslut beträffande samtliga i gruppen. Beslutet blev avslag på ansökningarna. Motiveringen var densamma i alla fallen. Som ett exempel på beslutsformuleringarna skriver invandrarverket i ett av besluten: "Av intyg och utredning framgår att (NN) är medlem i Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga. Medverkan i denna kyrka är inte förenlig med den politiska övertygelse (NN) uppger sig ha."

Delar invandrarministern statens invandrarverks uppfattning att den omständigheten att politiska flyktingar har en viss religiös tro skall vara ett hinder för dem att kunna betraktas som politiska flyktingar?

1981/82:160 av *Tore Nilsson* (m) till ekonomi- och budgetministern om de statsfinansiella verkningarna av kostnaderna för ombyggnad av riksdagens hus:

I ett svårt ekonomiskt läge står det klart att kostnaderna för ombyggnaden av riksdagshuset ständigt ökar och vida överstiger alla kalkyler samt att huset ej funktionellt kommer att bli vad riksdagen beställt och behöver, vilket kommer att ytterligare drabba skattebetalarna.

Avser budgetministern att ingripa i syfte att begränsa de för statsbudgeten negativa verkningarna av detta?

1981/82:161 av *Eva Winther* (fp) till industriministern om lokalisering till Norrbotten av nämnden för statens gruvegendom:

Norrbotten har många förutsättningar att bli Sveriges mineralpolitiska centrum. LKAB, Boliden och SGU har verksamhet i länet, och utbildning och forskning bedrivs vid högskolan.

Torsdagen den
3 december 1981

*Meddelande om
frågor*

Enligt förslag kommer nämnden för statens gruvegendom att bli en självständig enhet. Det borde kunna vara lämpligt att då lokalisera NSG till Norrbotten.

Med anledning av det anförda vill jag fråga:

Hur bedömer industriministern möjligheten för en lokalisering av NSG till Norrbotten?

1981/82:162 av *Eva Winther* (fp) till industriministern om Sveriges geologiska undersöknings (SGU) verksamhet i Luleå:

Genom riksdagsbeslut 1974 utlokaliserades viss del av SGU:s verksamhet till Luleå. Större delen av SGU:s tillväxt och utveckling har dock skett i Uppsala. Med anledning av detta vill jag fråga:

Vilka möjligheter finns att åstadkomma en ändring i enlighet med lokaliseringsbeslutet?

1981/82:163 av *Göte Jonsson* (m) till arbetsmarknadsministern om Samhällsföretags målsättning:

Industristiftelsen Lavi, som ingår i Samhällsföretagsgruppen, har sökt en marknadschef till sitt huvudkontor i en tidningsannons. I denna annons uppges bl. a.: "Lavi är inne i en mycket dynamisk period. Målet de närmaste fem åren är att försöka fördubbla den årliga försäljningen, som nu är ca 40 milj. kr. per år. Samtidigt skall det ekonomiska resultatet förbättras ytterligare. Under samma period skall antalet anställda öka till omkring 850 personer och det finns krav på att vi skall etablera flera nya verkstäder på skilda håll i länet."

Jag vill med anledning av denna annons fråga arbetsmarknadsministern om de aviserade volymökningarna överensstämmer med Samhällsföretags målsättningar utifrån av riksdagen nyligen fattade beslut.

1981/82:164 av *Grethe Lundblad* (s) till handelsministern om åtgärder för att begränsa prisökningar på baslivsmedel:

Tänker handelsministern vidta några åtgärder för att begränsa de prisökningar på baslivsmedel som nästan automatiskt följer i vidareförädlings- och detaljhandelsledet sedan jordbruksförhandlingarna avslutats?

1981/82:165 av *Anita Bråkenhielm* (m) till utbildningsministern om ökad intagning till högskolan:

Allt större ungdomskullar kommer under de närmaste åren att lämna gymnasieskolan. Samtidigt som arbetsmarknaden för de yngsta är mycket kärv är det på sikt nödvändigt för våra möjligheter att hävda oss som modern industrination att vi har god tillgång till välutbildade unga människor inom teknik- och datasektorn liksom inom undervisningsväsendet och forskningen. Spärrarna till högskolan är för många ungdomar i dag en ogenomtränglig

flaskhals, samtidigt som inte alla utbildningsplatser inom högskolan utnyttjas effektivt.

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att fler ungdomar skall beredas tillträde till högskolan?

24 § Kammaren åtskildes kl. 15.38.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 42

Torsdagen den
3 december 1981

*Meddelande om
frågor*